

Bílé Karpaty

Biele Karpaty

2/2006

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Tradície Bielych Karpát na Slovensku * Vaření trnek
- * Fotoreportáž z Ozvěň Hornácka * Pivečkova dřevěnica

Toto číslo je venované projektu
„Tradície Bielych Karpát“

Vážení čitatelia,

po polroku sa k Vám prostredníctvom nášho časopisu opäť dostávame s druhým (a tohtoročným posledným) číslom. V jarnom čísle sme avizovali, že tento rok sa nám z finančných dôvodov podarí vydať iba dve čísla – a aj to iba vďaka finančnému príspevku nižšie uvedených darcov:

p. Konečný (1100,-), P. Dula (1000,-), Obec Rudimov (800,-), p. Plaiser (800,-)

500,- Kč - J. Hořák – Žerotín a.s., J. Jagoš, Město Bojkovice, Obec Blatnička, Obec Komiňa, Obec Rudice, Obec Slopné, Obec Újezd, H. Šimková

300,- Kč – D. Babíčková, J. Balašová, J. Maňák, M. Stránský, V. Tkadlec, J. Tyř, A. Váľková, I. Zetík

200,- až 250,- Kč – Z. Behda, M. Čaňo, M. Daněk, M. Hrouzek, V. Křivan, I. Kubiček, Lesy ČR, P. Machovský, Obec Blatnice, Obec Dolní Němčí, R. Pešek, K. Pisecký, L. Polanský, A. Přidal, L. Ryba, Slovákcké muzeum, F. Trojek, J. Valíček, R. Barbořík.

100,- až 150,- Kč – M. Bača, J. Bradáčová, A. Bujáčková, K. Buš, S. Capita, J. Goňa, Z. Habrovanský, J. Hrdina, M. Hudeček, K. Chourová, J. Juřenčák, K. Klieger, J. Kodrlik, J. Kostka, J. Lovecká, E. Mieslerová, A. Miklášová, J. Navrátilík, J. Nešpor, J. Neužil, J. Pavlík, B. Petráková, V. Strapina, J. Suchý, A. Sumec, p. Svobodová, J. Šmiták, R. Švehlík, M. Trnka, S. Zemek, V. Zich, ZŠ Záhorovice

do 100,- Kč – J. Binderová, J. Havelka, V. Jál, LMC, s.r.o., Z. Otýpková, P. Šuranský

Druhé tohtoročné číslo, ktoré práve držíte v rukách, vyšlo vďaka cezhraničnému moravsko-slovenskému projektu „Tradície Bielych Karpát – spoločný marketing miestnych produktov“, realizovanému na slovenskej strane Centrom environmentálnych aktivít z Trenčína a na moravskej strane občianskym združením Tradície Bielych Karpát z Hostětína. Projekt je spolufinancovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF).

V súlade so zámermi uvedeného projektu je práve toto číslo tematicky venované práve tradíciám Bielych Karpát, miestnym výrobcom a nástrojom, ktoré môžu pomôcť miestnu, tradičnú výrobu v regióne Bielych Karpát nielen udržať, ale aj rozvinúť. Veríme, že Vás toto trošku netradične ladené číslo zaujme.

redakcia

Obsah:

Úvodník

Vnitřní krajina 1

Tradície Bielych Karpát na Slovensku 2

Nové centrum Veronika 3

Akce v Bílých Karpatech

/ Akcie v Bielych Karpatoch

TBK na výstavách a jarmokoch 4

Medzinárodný seminár,

Přehled akcí listopad – leden 2006 5

Náš rozhovor

Správy CHKO a regionální výrobky 6-7

Učíme se od mala / Učíme sa od mala

Ekoškola,

Zelená škola v Moravskom Lieskovom 8

Dobré zprávy s vůní ovoce 9

Využití ovoce v Karpatech 10

Vaření trnek 11

Něco z kultury

Fotoreportáž z Ozvěn Hornácka 12-13

Pátý ročník Jablečné slavnosti,

Projekt „Karpatské louky“ 14

Recenze

Ekologické zemědělství,

Podložka do přírody 15

Správy zo Správy / Zprávy ze Správy

Divoké skládky – čo s nimi? 16

Lesnické okénko 17

Pole neorané

Ako nám baktérie zožrali humus 18

Památné stavby

Pivečkova dřevěnice 19

Rezervácie Bielych Karpát

Kam s ním? 20

Mikroregión Zdroje Bielych Karpát 21

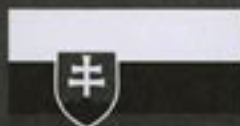
Pohádka

O první pematuše 22

Česko-slovenský slovníček

Řemesla 23

Pro chytré děti 24

Projekt
„Tradície Bielych Karpát – spoločný marketing regionálnych produktov“
spolufinancovaný Európskou úniou
z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) – Programu iniciatívy spo-
ločenstva Interreg IIIA (Česka republika – Slovenská republika)

O řadě akcí zaměřených na podporu místních řemesel se můžete dočíst na str. 4.

Pivečkovu dřevěnici – dům č. p. 7 ve Valašských Kloboukách vám představujeme v rubrice Památné stavby na str. 19.

V průběhu letní turistické sezony k nám na informační středisko chodí řada turistů, kteří mají zájem poznat krásy a zajímavosti Bílých Karpat. Mnohé z nich sem přitahuje představa harmonie přírodního vývoje a lidové kultury. O vzájemném vlivu člověka a krajiny není pochyb, dovolil bych si však v tomto úvodníku polemizovat o jejich harmonii. A taky bych vás chtěl upozornit na jednu opomíjenou krajinu.

Podzim ve mě vyvolává melancholickou náladu, kterou si skvěle užívám, když v podvečer sedávám v pohodlném křesle a s hrnkem teplého čaje v dlaních se nechávám obklopovat šerem. Často si tak vzpomenu na černé hodinky, které jsem v dětství trávil s babičkou. Ve šporáku tehdy praskal oheň, v troubě se sušily ořechy, venku se proháněl studený vítr a šerem místnosti se neslo babiččino vyprávění příběhů psaných životem. Moje babička se narodila v roce 1907 v Hluku. Byla to doba, kdy bělokarpatská krajina nebyla ještě rozdělena na CHKO a zbytek, kdy se za orchidejemi nemuselo do chráněných rezervací a kdy byl kroj stejně běžným oděvem, jakým jsou dnes džíny. Dlouho jsem tuto dobu vnímal idylicky a představoval si, že se životem dávných sedláků prolínala vědomá snaha o soulad s přírodou. Při vyprávění jsem však od babičky slýchal nejen o krásně barevných loukách u Hluku, ze kterých se dodnes zachovala jen torza, ale také o nouzi a dřině, které byly nedílnou součástí oné „idylické doby“. Babiččiny upracované ruce dokládaly fakt, že pro člověka před sto lety byl

důležitější pecen chleba na stole než vstavač na louce. Tehdy jsem si začal uvědomovat, že hodnoty, které v Bílých Karpatech dnes obdivujeme, jsou spíše kouzlem nechtěného, než záměrem. O principech dlouhodobě udržitelného rozvoje mohli staří bělokarpatané sotva co vědět a jemná struktura krajiny nevznikala ani zdaleka v tak idylických podmínkách, jak jsem si představoval. Proto babička vítala změny, které přišly v průběhu 20. století a přinesly obyčejným lidem zlepšení jejich ekonomické situace a osvobození od těžké práce. Vzaly jim však kroj, řadu orchidejí, motýlů a ptáků.

Apředevším čas. Tedy jak na co. Čas na intenzivní konzum zůstal, ale s časem na pěknou knížku, netelevizní kulturu či přírodu je to už horší.

Před časem se mi dostala do rukou kniha od Václava Čilka – Krajiny vnitřní a

Vnitřní krajina

vnější. Autor se v ní zamýšlí na tím, jak ovlivňuje krajina ve které žijeme, naši osobnost, náš způsob vnímání světa, naši duši. V rychlosti dnešní doby však krajinu přestáváme prožívat. Stává se pro nás spíše místem, kterým projíždíme, a když už konečně zastavíme, tak nejčastěji na parkovišti. Nezačíná se pomalu kousek té naší vnitřní krajiny podobat fádni asfaltové ploše? Pokud ano, možná že krajiny Bílých Karpat by mohly být tím správným místem, kde lze tento stav napravit.

Tak až tady budete procházet a léčit svou duši, zkuste Bílým Karpatům poděkovat. Třeba tím, že řeknete: „Je tu krásně.“ Protože jak tvrdí můj kamarád Martin, to vyčtené krásno se tu ukládá. A až bude rozkvétat louka nebo zelenat se bučina ve vaší vnější i vnitřní bělokarpatské krajině, můžete si říct, že jste dospěli k idylické harmonii.

Vladimír Šácha
Hluk

Tradície Bielych Karpát na Slovensku

Prečo označovať výrobky?

Všeobecne známou pravdou je, že najviac môže každý jeden z nás ovplyvňovať svoje vnútorné prostredie (svoje zdravie) aj svoje vonkajšie prostredie (životné prostredie) tým, čo nakupuje a následne konzumuje. Každým nákupom volíme – či budeme (my aj naša planéta) zdravší alebo nie. Každým nákupom volíme – či podporíme najmä prvovýrobcov potravín (kúpou čerstvých výrobkov), alebo spracovateľov potravín (kúpou viac či menej spracovaných potravín) alebo chemický priemysel (ak kúpime potraviny obsahujúce rôzne

prídavné látky zväčša umelo vyrobené). Každým nákupom volíme – či a akou sumou podporíme prepravcov potravín (ak kupujeme potraviny, pochádzajúce či vyrobené na druhom konci Európy či dokonca sveta) – pričom zároveň rozhodujeme o tom, ako veľmi tým prispievame k znečisteniu ovzdušia, vody a pôdy z dopravy.

Každý jeden nákup je voľbou

Ako sa ale v obchodoch, ktoré ponúkajú tisíce druhov tovaru, orientovať? Ako sa orientovať vo svete, kde nás doslova na každom kroku oslovujú a manipulujú reklamy? Môžeme študovať na každom výrobku jeho zloženie aj jeho pôvod. Nie všetko tam ale býva uvedené a nie vždy máme čas detailne študovať popisy na výrobkoch.

Práve na tento účel – pre ľahšiu orientáciu bežných nakupujúcich spotrebiteľov – sú vymyslené rôzne ekoznačky – napríklad BIO (označujúca výrobky vyprodukované v systéme ekologického poľnohospodárstva), EVV = environmentálne vhodný výrobok (garantovaný Ministerstvom životného prostredia a spĺňajúci vysoké environmentálne štandardy) či značka SK (značka

slovenského pôvodu, udeľovaná iba produktom vyrobeným v Slovenskej republike a spĺňajúcim nadštandardné kvalitatívne parametre).

História regionálnych značiek

Medzi tieto značky sa v poslednom čase zaraďuje séria nových – regionálne značky pôvodu či „local branding“ (lokálne či miestne označovanie). V Českej a v Slovenskej republike vznikli z iniciatívy Regionálneho environmentálneho centra (REC) tieto regionálne značky v 5 územiach chránených v systéme NATURA 2000: v ČR sú to Beskydy, Krkonoše, Šumava a Moravský kras, na Slovensku Poľana. V týchto regiónoch už existujú aj konkrétne označené výrobky, ktoré prešli prísny certifikačným procesom a ktoré spĺňajú zadané kritériá (pôvod v danom území, výnimočná kvalita, ohľad na životné prostredie a ďalšie). V Beskydách si tak môžete s chránenou značkou „Vyrobeno v Beskydách“ kúpiť napríklad tradičný Valašský trdelník z pekárstva Ondřeja Hladkého či pohľadnice od Zdeňka Hartingera či objednať si stolárske práce u Augustina Krystyníka. Na slovenskej Poľane sú k dostaniu zasa napríklad smrekové semená, v Krkonošiach tradičná krkonošská medovina či na Šumave kozie, ovčie a kravské produkty z Biofarmy Slunečná.

Bělo - Bielo-Karpatská regionálna značka

Najnovšie vzniká regionálna značka Tradície Bielych Karpát, nadväzujúca na staršiu iniciatívu občianskeho združenia Tradície Bielych Karpát z Hostětína na moravskej strane bielokarpatského pohoria. Na Slovensku pracuje na zavedení miestneho označovania Centrum environmentálnych aktivít z Trenčína. Rovnaký názov regionálnej značky (iba v jazykových mutáciách) na slovenskej a moravskej strane hranice nie je náhodný. Je odrazom úzkej cezhraničnej spolupráce a dôkazom, že vzniká v stredo európskom priestore prvá regionálna značka prekračujúca štátne hranice.

Zmyslom tejto snahy je spoločný marketing miestnych produktov – teda pomôcť miestnym výrobcom predat ich výrobky a podporiť tak ich činnosť,

presvedčiť ich, že o výsledky ich práce je záujem a že stojí za to vydržať a zachovať výroby tradičné pre región Bielych – Bielych Karpát. A podporiť tým zachovanie či dokonca rozvoj tradičných spôsobov hospodárenia v krajine Bielych Karpát v súlade s požiadavkami ochrany prírody, s ukázkovým ohľadom na životné prostredie.

Cezhraničnosť projektu ponúka miestnym výrobcom navyše možnosť prezentovať svoje výrobky nielen na „svojej“ strane hranice, ale aj na jej druhej strane.

Práve teraz...

Na slovenskej strane sa práve pripravuje 1. kolo udeľovania regionálnej značky produktom, ktoré musia splniť základné kritériá:

- spotrebný tovar alebo poľnohospodárske a prírodné produkty vyrobené v Bielych Karpatoch
- zaručenie štandardnej kvality
- šetnosť k životnému prostrediu
- jedinečnosť spojená s regiónom.

Viac informácií o regionálnej značke „Tradície Bielych Karpát“ nájdete na www.tradiciebk.sk alebo osobne/telefonicke/e-mailom na adrese: Richard Meda, Centrum environmentálnych aktivít, Mierové námestie 29, 911 01 Trenčín, tel. 00421-32-6400400, e-mail: medal@changenet.sk.

Richard Meda

Tradície

Bývate a hospodárite v Bielych karpatoch?
Máte na predaj výrobky či poľnohospodárske produkty?
Požiadajte o certifikáciu svojho výrobku - získate tým právo označiť svoj výrobok značkou pôvodu, značkou kvality, značkou, označujúcou, že váš výrobok pochádza z výnimočného kraja, zo zdravého prostredia, že bol vyrobený s láskou ku krajine.
A získate tým aj množstvo ďalších výhod, spojených s reklamou regionálnej značky a označených výrobkov v médiách, s prezentáciou certifikovaných výrobkov na tradičných výstavách a jarmokoch na oboch stranách hranice...

Bielych Karpát

V úterý 24. října 2006 byla slavnostně přestřižena páska nového vzdělávacího Centra Veronica v Hostětíně. Otevření se zúčastnili statutární náměstek hejtmana Zlínského kraje Vojtěch Jurčík, předseda ZO ČSOP Veronica Antonín Buček, ředitel odboru vnějších vztahů na Ministerstvu životního prostředí Jakub Kašpar a ředitelka Centra Veronica Hostětín Jana Tesařová. Centrum je tak k dispozici všem zájemcům o environmentální vzdělávání, návštěvníkům a obyvatelům Hostětína i pracovníkům ZO ČSOP Veronica.

Samotná budova je ukázkou ekologické stavby, jež šetří energii, využívá moderní technologie šetrné k životnímu prostředí a přírodní materiály. Záměr postavit vzdělávací středisko navázal na řadu pilotních projektů, realizovaných v obci Hostětín za partnerské spolupráce ZO ČSOP Veronica, obce, místních občanů a dalších subjektů v regionu. Jsou to například solární kolektory, obecní výtopna na biomasu, moštárna s ekologickou produkcí, kořenová čistírna odpadních vod, ekologické stavby, šetrné veřejné osvětlení atd.

„V České republice středisek ekologické výchovy přibývá, ale je jich stále hodně málo. Navíc takové, které při svém provozu ušetří i 90 % energie, je jen jediné, a to právě to, které dnes slavnostně otevíráme,“ vyzdvihl posláním domu Jakub

Kašpar. Zároveň poděkoval za všechny zúčastněné Yvonně Gailliové, ředitelce Ekologického institutu Veronica a vůdčí osobnosti stavby, za její několikaletou snahu, nezlomné úsilí a odbornou erudici, kterou při výstavbě domu prokázala. „V Hostětíně jsme postavili modelový dům, příklad pasivní stavby, a přitom jsme se snažili o to, aby stavba, i když je u nás zatím ojedinělá, byla napodobitelná. Aby se při hostětínském pobytu další mohli inspirovat a napodobit náš příklad,“ přiblížila svoji motivaci Yvonna Gailliová.

Slavnostnímu otevření byli přítomni zástupci dárcovských organizací, realizátoři stavby, její podporovatelé, budoucí uživatelé, pracovníci a členové ZO ČSOP Veronica a zahraniční hosté. Jeden z nich, pan Frans Feil, zástupce

nizozemské firmy BTG group, tlumočil pozdrav Nizozemského království: „Před půldruhým rokem jsem se účastnil položení základní cihly tohoto domu a uzavíral jsem zde program Matra. Dnes chci popřát, aby toto unikátní vzdělávací středisko sloužilo blahu zdejšího regionu.“

„Prvním seminářem po slavnostním otevření bude celodenní návštěva 45 starostů ze Slovenska, kteří se zajímají o obnovitelné zdroje energie,“ představuje Jana Tesařová, ředitelka hostětínského Centra. Pro další měsíce je připraven cyklus seminářů o praktickém ovocnářství ve Zlínském kraji, kurzy řemesel, pravidelné exkurze představující komplex ekologických projektů v obci Hostětín. „Postupně budou doplněny odborné semináře o ochraně přírody, krajiny, energii a šetrném regionálním rozvoji také nabídkou aktivního využití volného času“, těší se na spolupráci Jana Tesařová.

Projekt Centra Veronica Hostětín byl spolufinancován Evropskou unií – Evropským fondem pro regionální rozvoj a Českou republikou – Ministerstvem pro místní rozvoj. Finanční

prostředky na stavbu a její vybavení do celkové výše takřka 25 mil. Kč poskytl také Státní fond životního prostředí ČR, české i zahraniční nadace a soukromí dárci. Výjimečnou roli sehrály zejména prostředky od soukromých dárců, kteří již při přípravě projektu pochopili jeho výjimečnost a investoři z neziskového sektoru zabezpečili povinné spolufinancování prostředků z veřejných rozpočtů.

Bližší informace o ekologické stavbě, program akcí, které budou v domě probíhat, nabídku ubytování i pronájem sálu najdete na webové stránce www.veronica.cz/hostetin či na telefonním čísle 572 641 855.

Věra Pospíšilíková

Nové Centrum Veronica

Vizitka Centra Veronica Hostětín

Dvoupatrové vzdělávací středisko zahrnuje přednáškový sál pro 45 osob, tvůrčí dílnu, ubytování pro 25 osob v 11 pokojích, kancelář pro zaměstnance, vstupní halu a technické zázemí.

Seminární centrum je navrženo jako masivní budova z betonu s velkorysou venkovní izolací z minerální vlny, jedna zeď budovy je izolována slámou.

Ubytovna je postavena z pálených cihelných bloků částečně izolovaná slámenými balíky, částečně minerální vatou s modřinovým obkladem. Plochá střecha ubytovny je krytá zemí a je připravena na růst vegetace.

V budovách jsou instalována okna maximálně omezující ztráty tepla, teplo se rovněž získává z odcházejícího vzduchu v systému řízeného větrání. Veškeré vnitřní omítky jsou z nepálené hlíny a přispívají ke kvalitě vnitřního prostředí.

Investor a provozovatel: Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Veronica, Brno | Centrum Veronica Hostětín

Architekt: Georg W. Reinberg, Architekt-büro Reinberg, Rakousko

Projektant: Atelier Zlámal a Stolek, Brno

Generální dodavatel stavby: Skanska CZ a.s., Divize Technologie

TBK na výstavách a jarmokoch

Zmyslom projektu „Tradície Bielych Karpát - spoločný marketing miestnych produktov“ je pomôcť miestnym producentom - výrobcam predáť ich výrobky a podporiť ich v činnosti, presvedčiť ich, že o výsledky ich práce je záujem a že stojí za to vydržať a zachovať výroby tradičné pre región Bielych - Bielych Karpát.

prezentovať svoje výrobky nielen na „svojej“ strane hranice, ale aj na jej druhej strane.

Ponúkame Vám fotoreport z rôznych podujatí, na ktorých boli aj

Biodožinky - Veľká nad Veličkou, 19. srpna 2006

Valašský jarmek - Valašské Klobouky, 2. - 4. prosince 2005

v rámci spomínaného projektu miestne výrobky prezentované a ponúkané.

Cezhraničné moravsko-slovenské aktivity v rámci projektu „Tradície Bielych Karpát“ odštartovali spoločným stánkom ponúkajúcim produkty z obidvoch strán

kdo zavítali na Ozvěny Hornácka. Byly zde k vidění stánky s rozličným tovarom tradičných remeslníků i dobrotami. Někdo se zase zastavil u stánku s informacemi o projektech, které v Karpatech probíhají, a mohly by pomoci zejména zemědělcům v oblasti.

Regionálne výrobky sa nestratili ani na Biojarmoku v Trenčíne, ktorý sa konal v rámci Dní ekologického poľnohospodárstva. Naopak - hitom biojarmoku sa stali špaldovo-pohánkové palacinky z Ekotrendu Myjava.

Richard Medaľ

Jedným z nástrojov podpory miestnych výrobcov je účasť na rôznych tradičných výstavách a jarmokoch.

Cezhraničnosť projektu ponúka miestnym výrobcam navyše možnosť

Bielych - Bielych Karpát na tradičnom Valašskom jarmeku vo Valašských Klobúkoch. Hostom v stánku bol aj vtedajší český minister životného prostredia Libor Ambrozek.

Výstava Zdravý životný štýl - Trenčín, 5. - 8. apríla 2006

Zatiaľ najkomplexnejšou prezentáciou miestnych produktov z Bielych a Bielych Karpát bola expozícia na výstave Zdravý životný štýl v Trenčíne.

Značku Tradície Bielych Karpát bolo možno zahládnuť také na Biojarmoku ve Velké nad Veličkou. Tam se mohli potěšit, něco dozvědět nebo nakoupit všichni,

Biojarmok - Trenčín, 6. októbra 2006

Medzinárodný seminár

3. - 5. 5. 2006 sa na Královci pri Valašských Kloboukách uskutočnil medzinárodný seminár „Marketing miestnych produktov“ s účasťou zastoupených organizácií z Českej republiky, zo Slovenskej republiky a z USA.

Téma bola: skúsenosti, námety, inšpirácie z rôznych foriem podpory miestnych tradícií a tradičných výrob v chránených územiach. Prečo v chránených územiach? Preto, lebo obecné rozšírený je názor, že na území veľkoplošných chránených území sa podnikatelia nedá či dokonca nesmie. Seminár dokázal opak – vo svete aj u nás existuje veľa príkladov, že podnikatelia, udržať a rozvíjať výrobu na území

chránených území je síce ťažšie, ako vo „voľnej“ krajine, ale sa to dá a dokonca – chránené územia majú vysoký potenciál pre podnikanie vrátane výroby.

Najčastejším príkladom „vhodného“ podnikania v chránených územiach je agroturistika, ale tiež rôzne tradičné remeslá. V chránených územiach je ale možné aj hospodáriť či produkovať napríklad syry. Ukazuje sa, že práve výrobky z čistých prírodných oblastí môžu byť pre spotrebiteľov výnimočne lákavé – preto, lebo sú zo zdravého prostredia, preto, lebo sa pri ich výrobe nemôžu používať agrochemikálie a pre niektorých spotrebiteľov aj preto, lebo takéto výrobky sú prevádzkované s ohľadom na životné prostredie.

Na diskusie k tejto téme logicky

nadviazali prezentácie o miestnom označovaní výrobkov. Aj keď systémy miestneho označovania sú v rôznych krajinách a v rôznych regiónoch rôznejšie, princíp je rovnaký – opatríť výrobky či služby nezameniteľnou značkou, ktorá spotrebiteľov zorientuje a informuje. Takto boli na seminári prezentované napríklad systémy miestneho označovania v slovenskej CHKO Poľana, v českých územiach Natura 2000, v talianskych národných parkoch alebo v národných parkoch v USA. V rámci tohto bloku bola prezentovaná aj bielo-karpatská značka Tradície Bílych Karpat/Tradície Bielych Karpat.

Akcia bola organizovaná nadáciou QLF/Atlantic Center for the Environment, ZO ČSOP Kosenka a Nadáciou Partnerství ako súčasť projektu UNDP/GEF na podporu regionálnych produktov v Beskydech a Bílych Karpatech.

Richard Medaľ

Akce v Bílých Karpatech listopad 2006 - leden 2007

BRUMOV-BYLNICE

Tel. 577 330 138,
e-mail: mzeumbb@volny.cz

25. listopadu - Kateřinské štrúdlování

Tradiční akce se soutěží o nejlepší jablkový závin a country večerem.

1. prosince - 15. ledna 2007 - Výstava slaměných ozdób

Výstava v městském muzeu, spojená s výstavou betlémů a připomenutím tradic spojených s Vánoce.

9. prosince - Předvánoční jarmark

3. ročník akce v kulturním domě spojená s přehlídkou lidových řemesel, ochutnávkou vánočního cukroví s recepty a tradičních valašských vánočních jídel. Občerstvení, zabíjačka, vystoupení dětských souborů.

SLAVIČÍN

Tel.: 577 342 251
e-mail: kultura@mesto-slavicin.cz
Muzeum

17. září bylo otevřeno zrekonstruované muzeum. Nové prostory jsou obohaceny o další fragmenty letadel, o archeologickou expozici, expozici obce Uhrovec

a města Trenčína, k shlédnutí je také trvalá videoprojekce.

1. prosince - Rozsvícení vánočního stromu

Na tradičním jarmarku budou probíhat ukázky starých zvyků, živý betlém, vystoupí děti, žáci, studenti školských zařízení. Vyvrcholením akce bude tradiční ohňostroj.

13. ledna 2007 - Valašský bál

Hraje cimbálová muzika Slavičan, dechová hudba Valaška

STRÁŽNICKO

Turistické informační centrum Strážnicka
Hotel Strážnice (dříve Flag)
Předměstí 3
696 62 Strážnice
Tel. 518 306 611
e-mail: info@hotelflag.cz
www.straznicko.cz, www.hotelflag.cz
Nově otevřeno. Informace o turistice Strážnicka, Slovácka a Bílých Karpat, drobný prodej, místní výrobky, internet, půjčovna kol.

2. - 6. prosince - Radujme se, veselme se...

Předvánoční pořad plný ukázek vánoč-

ních zvyků, řemesel a přípravy jídel ve skanzenu NÚLK Strážnice.
Tel. 518 306 611

VALAŠSKÉ KLOBOUKY

12. listopadu - Kloboucký skřivánek
10. ročník místní soutěže ve zpěvu valašských písní.
Tel. 577 311 150
e-mail: mic@strani.cz

1. - 3. prosince - 15. Valašský mikulášský jarmek
Tel. 577 320 145

VLČNOV

Tel. 572 675 130, 572 675 500

25. listopadu - Předvánoční jarmark

31. prosince - Silvestrovské setkání na Pepčíně

STRÁNI

29. - 31. prosince - Česko-Slovenský Silvestr ve Strání

Barbora Duží

Správy CHKO a regionální výrobky

Na to, jak dalece mohou Správy CHKO podpořit místní produkty a regionální známky TBK, jsme se zeptali vedoucích obou bělokarpatských Správ CHKO.

Drahomír Stano,
ředitel Správy CHKO Bílé Karpaty, Nemšová

Odpovídá Drahomír Stano:

Místní výroba a chránené území: ako môžu byť navzájom prospešné?

Krajinný ráz Bielych Karpát, ktorý je dôvodom ich ochrany ako chránenej krajinej oblasti už od roku 1979, bol vo významnej miere vytváraný hlavne ľudskou činnosťou. Aj veľa prírodných hodnôt, hlavne biodiverzita odlesnených území, vďaka za svoj „vznik“ a prežívanie v tomto regióne činnosti človeka – miestneho hospodára. V rámci Bielych Karpát boli vyhlásené desiatky maloplošných chránených území, kde zachovanie predmetu ochrany je priamo závislé od tradičnej poľnohospodárskej činnosti (sú to najmä lúky, pasienky či ovocné sady). Absencia tradičných foriem a metód obhospodarovania sa dá krátkodobo suplovať činnosťou profesionálnych a dobrovoľných ochrancov prírody, ale dlhodobý je takýto stav neudržateľný. Čiže miestna výroba realizovaná tradičnými postupmi

pri akceptovaní súčasných vedomostí o prírode toho ktorého územia (a z nich vyplývajúcich možných „ochranárskych“ obmedzení) je pre chránené územie nielen prospešná, ale až nevyhnutná.

Chránené územia môžu byť pre miestnu produkciu prínosné taktiež – napríklad tým, že môžu vytvárať prostredie pre produkciu v bio kvalite alebo poskytovať genofond pôvodných krajových odrôd plodín (obilniny, strukoviny, ovocné stromy a podobne). V neposlednom rade sú chránené územia a prírodné zaujímavosti aj veľkým lákadlom pre turistov a návštevníkov regiónu, ktorí sú nevyhnutní pre rozvoj vidieckej turistiky a rozvoj predaja produktov miestnej výroby.

Máte nejaké nástroje k podpore miestnych produktov a známky označujúcej miestnu produkciu?

Žiaľ nie, toto je oblasť, v ktorej naša organizácia nemá žiadne nástroje. Zároveň je nám však zrejmé, že Biely Karpaty bez tradičného hospodárenia už nebudú Bielymi Karpatmi. Ani desať vynovených chalupársky využívaných usadlostí nenahradí jedno gazdovstvo spobehujúcimi sliepkami, traktorom a pasúcou sa kravou. V situácii, že sa reálna podpora vidieka a miestnej produkcie presadí do štátnej politiky, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ktorej je Správa CHKO Biely Karpaty súčasťou), nemáme žiaden problém takéto opatrenia presadzovať do praxe.

Urobili ste alebo urobíte nejaké konkrétne kroky na podporu miestnej produkcie a na podporu vznikajúcej známky TBK?

To čo sme do-

posiaľ urobili by som nenazval konkrétne kroky, ale skôr konkrétne krôčiky. Pri údržbe chránených území, tam kde ju finančne zabezpečujeme, sa snažíme, aby ju prednostne realizovali majitelia alebo tradične hospodáriaci roľníci v blízkom okolí (napríklad M. Bradáč, P. Ziman alebo J. Kusenda). Náradie – napríklad drevené vidly na seno sme, pokiaľ to bolo možné, nakupovali na Lubine u miestneho výrobcu. Vždy sme boli ochotní pomôcť – fyzicky alebo radou, zapožičaním ručnej kosačky či poskytnutím výpestkov oskoruší pre ľudí hospodáriacich v Bielych Karpatoch. Všetky naše aktivity v tomto smere však boli zatiaľ skôr náhodné a jednorazové ako systematické a dlhodobé.

Osobne preto vítam všetky aktivity na podporu miestnej produkcie a jej „vlajkovej lode“ – známky Tradície Bielych Karpát, ako aj cezhraničné prepojenie s už zavedenou známkou Tradície Bielych Karpát na moravskej strane. Všetci pracovníci Správy CHKO Biely Karpaty v Nemšovej budú týmto aktivitám v budúcnosti určite nápomocní podľa svojich možností.

Jiří Němec, vedoucí Správy CHKO Bílé Karpaty, Luhačovice

měla zasahovat nebo se vyjadřovat k něčemu takovému, jako je regionální známka?

V případě, že taková známka může mít vliv na přírodu a krajinu, pak určitě ano.

Je v kompetencích Správy podporovat v regionu i něco jiného, než ochranu přírody a krajiny? A je to podle vás dobře?

Nejprve k první otázce – v zásadě ne. Ale i tak to obnáší víc než dost. S ochranou přírody a krajiny dnes souvisí téměř všechno lidské činění, nejspíš i aktivity kolem certifikace místních produktů.

A jestli je to dobře? Z pohledu vedoucího úřadu rozhodně ano – zaplaťpámbu, že nemáme na starosti ještě něco dalšího, i tak nestihnáme plnit zákonné požadavky v takové kvalitě, jakou bych si představoval, a na některé odborné záležitosti nezbývá čas vůbec. Jinak by se mi osobně samozřejmě líbilo, kdyby se Správa více zapojovala do nejrušnějších regionálních aktivit.

Dávno pryč jsou doby, kdy člověk žil vedle přírody nebo spolu s ní bez zásadnějšího negativního působení. Dnes, pokud chceme zachovat zbytky přírody, tak ji musíme chránit doslova sami před sebou. Vliv člověka na přírodu a krajinu roste tempem, které bych přirovnal k rozvoji počítačové techniky. Stejnou rychlostí by tedy měl narůstat podíl ochrany přírody ve společnosti – což se rozhodně neděje. Nemusí to být nutně ochrana úřední; dokonce lepší alternativou je ohled na přírodu v morálním profilu každého jedince. Dobrá výchova a vzdělávání skýtá opravdu velkou šanci pro přírodu.

Mohou se pracovníci Správy angažovat soukromě ve věcech veřejných rozdílně oproti stanovisku Správy CHKO?

Samozřejmě, to je jejich základní občanské právo. Je však třeba důsledně rozlišovat tyto dvě polohy, aby bylo vždy zcela jasné, kdy reprezentují na ve-

řejnosti své soukromé názory a postoje, a kdy interpretují stanovisko Správy.

Myslíte si, že obyvatelé vnímají Správu jen jako orgán ochrany přírody nebo obecně jako ochranu „toho dobrého“ - tradic, kulturního dědictví apod.?

Spíše jen jako úřední orgán. Názory se určitě velmi různí, já se nejčastěji setkávám s dosti negativním nahlížením na Správu: „...je to jen další zbytečný úřad, zaměstnává bandu flákačů, kteří žijí z daní poctivých lidí a ještě škodí podnikání, výstavbě, rozvoji... Přírodu si ochráníme sami, stejně jí rozumíme líp, než nějaká kancelářská krysa z Luhačovic.“ Tedy v žádném případě ochránce něčeho dobrého. Jen doufám, že takový není většinový názor, že mám jen smůlu.

Rozlišují obyvatelé roli Správy v ochraně přírody? Vnímají rozdíl mezi možnostmi Správy a ochrannou rolí NGO?

Jak jsem naznačil v předchozí odpovědi, nesetkávám se s názory, které by vůbec nějak řešily takové srovnání. Ale všeobecně je tento rozdíl dobře vnímán do té míry, že když někdo potřebuje souhlas se stavebním povolením, výjimku z ochranných podmínek CHKO nebo příspěvek na kosení louky, tak zamíří na Správu a nikoli na ČSOP. Trochu nepřijemné je, že občas si ten rozdíl málo uvědomují některé samotné NGO a negativně hodnotí malou aktivitu nebo viditelnost Správy v regionu.

Hana Poková
Richard Medal

Odpovídá Jiří Němec:

Místní výroba a chráněná území: jak si mohou být navzájem prospěšné?

Záleží na typu produktu. Pokud se jedná např. o bicykly nebo plastová okna, tak asi nijak. Ale když výroba využívá místní zdroje, a to šetrným způsobem v souladu s principy zachování přírodního prostředí, pak může chráněné území propůjčit výrobku známku své výjimečnosti. Tato nálepka pak dokáže produkt lépe (tj. za vyšší cenu a ve větším množství) prodat. V případě BK se bavíme nejen o puncu CHKO, ale i Biosférické rezervace UNESCO, krajiny oceněné diplomem Rady Evropy a na velké části také Evropsky významné lokality Natura 2000.

Jaké má Správa nástroje k podpoře místních produktů a regionální známky?

Správa může finančně podpořit zemědělce, který správně hospodaří na cenné přírodní lokalitě; pokud ten zároveň vyrábí nějaký produkt, lze to chápat i jako podporu toho produktu. K podpoře samotné známky může Správa na žádost vydat odborné stanovisko.

Byly provedeny nebo chystají se ze strany Správy nějaké konkrétní kroky na podporu regionální známky nebo místních produktů?

K podpoře produktu pravděpodobně ano a často, jak naznačeno v předchozí odpovědi; k podpoře známky však ne.

Myslíte si, že by Správa CHKO

Dožínky, Velká nad Veličkou, více najdete na str. 12 a 13

Ekoškola

Pár vnímavějších profesorů přišlo minulý rok s nápadem přihlásit naše gymnázium do mezinárodního projektu Ekoškola (Eco-Schools). Jedná se o ekologický projekt, který podporuje snížení množství odpadu

na školách, a nabádá vedení škol k vytvoření příjemného prostředí pro žáky. Odměnou je získání prestižního titulu Ekoškola, který poukazuje na vyšší úroveň tzv. environmentální výchovy a ekologicky šetrný provoz svého nositele.

Celá akce odstartovala školením žáků i pedagogů v ekocentru Rychta, Krásensko. Hlavní myšlenkou bylo zapojit do projektu celou školu, proto jsou dnes v Ekotýmu (který se postupně začal scházet dokonce každý měsíc) zástupci z každé třídy, která měla alespoň trochu chuť se zapojit.

Že cesta za titulem „Ekoškola“ nebude tak jednoduchá, jsme si uvědomili záhy. Sice si poměrně slušně vedeme v oblasti spotřeby vody a energií, naši Achillovou patou ovšem zůstává třídění odpadu. Škola třídícím odpadu určitě vychází vštřic, popelnice na plasty jsou rozmístěny v hojném počtu na chodbách a papíru se dokonce můžete zbavit v každé třídě. Leč ne každý student stihne přemýšlet nad tím, z čeho je vyroben jeho obal od svačiny, takže nezřídka končí ve špatném koši. Měly to napravit různé informační cedulky, brožury a popisky umístěné buď na třídnicích nástěnkách nebo přímo nad koši. Bohužel si stále ještě dost lidí neudělalo ani čas na čtení, a proto se celá věc bude nejspíš řešit systémem odměn a sankcí v rámci tříd.

Nám, zapojeným v Ekoškole více, začalo brzy docházet, že je hlavně na nás – ne na učitelích nebo vedení, jak bude škola vypadat a co se v ní bude dít. Že na jednáních Ekotýmu nemusíme (ba neměli bychom) jen sedět, ale také se aktivně zapojovat, sledovat, co ještě není úplně eko, co bychom chtěli zlepšit, a hlavně se nebát své nápady sdělit a prezentovat ostatním.

Tak postupně vzniká Akční plán – jakýsi soupis všech úkolů a vylepšení, které si dáváme za cíl splnit. Celý Ekotým je rozdělen do skupin – Odpady, Voda, Energie, Prostředí školy. Namátkou jsme si předsevzali: umístit cedulky upozorňující na nutnost šetřit na vypínače a k umyvadlům, výměnu klasických žárovek za úsporné zářivky nebo instalaci laviček na chodbách. Za velkou akci Akčního plánu lze považovat zútlnění školního dvora, na kterém se již intenzivně pracuje.

Určitě užitečnou věcí bude sestavení Ekokodexu – „ekologického desatera“, které by měli dodržovat všichni studenti. Spousta škol nechá své svěřence, aby si Ekokodex vytvořili sami, tak doufám, že ani naše gymnázium nebude výjimkou a vtáhne do Ekoživotu opravdu všechny.

Zuzana Červenková
Strážnice

Zelená škola v Moravskom Lieskovom

V minulom školskom roku sa naša škola zapojila do národného a zároveň medzinárodného projektu „Zelená škola“, ktorého zastrešovateľom na medzinárodnej úrovni je FEE (Nadácia pre environmentálnu výchovu a vzdelávanie) s programom „ECO-schools“. Projekt je zameraný na zvýšenie aktivity a záujmu škôl o svoje životné prostredie v regióne.

Naším mottom bolo a je: „Žiaden človek nemôže stáť mimo životného prostredia, pretože každý z nás je časťou prírodného sveta. Všetci sme závislí na životnom prostredí a naše

životné prostredie závisí od nás. Naše prežitie a prežitie ďalších generácií je závislé na zdravom svete. Každý z nás si musí začať pripúšťať osobnú zodpovednosť za ochranu, a ak je to potrebné, aj za zlepšenie životného prostredia“. Počas roka sa žiaci a učitelia vzdelávali prostredníctvom výučbových programov, prednášok, besied a sledovaním environmentálnych filmov. Žiaci pracovali v environmentálnych krúžkoch, pripravovali si spoločne s učiteľmi rozhlasové relácie, zapájali sa do prírodovedných súťaží, pripravovali si počítačové prezentácie s témami o prírode, zúčastňovali sa výstav, exkurzií a výletov na poznávanie prírodných

a kultúrnych pamiatok Slovenska, podieľali sa na úprave, údržbe a čistení tried a okolia školy, monitorovali spotrebu vody, plynu a energie, robili opatrenia na ich šetrenie, zapojili sa do humanitných a dobročinných zbierok. Do projektu boli svojou činnosťou zapojené všetky zložky školy, to je stravovanie, práca školníka, upratovačiek, administratívy, až po vedenie školy. Niektorými aktivitami sme sa snažili osloviť aj verejnosť a zastupiteľstvo našej obce. Celé naše úsilie bolo ocenené dňa 28. 9. 2006 v Spišskej Novej Vsi, kde sa uskutočnilo slávnostné vyhlásenie 1. ročníka projektu Zelená škola. V procese certifikácie sme dosiahli 991 bodov a počet hviezd-

čiek 2. Naša škola sa veľmi teší tomuto úspechu a váži si získanie certifikátu a vlajky Zelenej školy. Budeme sa snažiť pokračovať v našom úsilí a zabojuvať o ďalšie ocenenia Zelenej školy, až pokiaľ sa naša škola a aj obec naozaj stane zelenou, zdravou a krásnou. Naše snaženie a prácu ocenil aj pán starosta na slávnosti k 50. výročiu založenia našej školy a sľúbil nám zo strany obecného zastupiteľstva podporu a pomoc.

Tu sú príklady niektorých našich aktivít:

Deň zdravia
Čistenie okolia školy
Zbieranie odpadu
Zbierka pre útulok zvierat a venčenie psíkov
Poznávanie CHKO Biele Karpaty so Strážou prírody
Aktuálne ENV nástenky
Kynologický krúžok
Prírodovedné súťaže
Putovná výstava „A čo na to vlk či medveď“,
Šútovský vodopád,
Oravský zámok,

Zbierka pre útulok zvierat v Piestanoch -venčenie psíkov ziakmi kynologickeho krúžku.

Výstava psov, Výučbový program „Kde by som radšej žil“,
Súťaž „Priateľstvo človeka a zvierata“,
Výzdoba,
Zeleň,

Zdravotnícka súťaž,
Budovanie zelenej plochy,

Mgr. Klaudia Dedíková
Moravské Lieskové

Dobré zprávy s vůní ovoce

MORAVSKOSLEZSKÉ
PARTNERSTVÍ

SKANSKA

V říjnu byl nad Tvarožnou Lhotou vysazen nový ovocný sad. Nejsou zde však vysázeny šlechtěné odrůdy jako Idared nebo Golden, nýbrž původní odrůdy ovocných dřevin. Za několik let návštěvník zdejší krajiny ochutná jablka tradičních odrůd, mezi nimi např. Jaderničku moravskou.

Na obecním pozemku bylo vysázeno na 120 ovocných dřevin. Stromy sadili členové občanského sdružení Ekoton a zájemci z řad veřejnosti. Kromě jabloní zde porostou hrušně, třešně a oskeruše, které pro pestrost doplní méně známé ovocné dřeviny jako je např. dřín, moruše, kdoule či mišpule. Z modrého ovoce budou vysazeny známé a oblíbené duracie, které se vyznačují vysokou odolností proti onemocnění šarka.

A proč vlastně původní odrůdy? Původní neboli krajové odrůdy jsou odolnější vůči chorobám, mnohé z nich se

výborně hodí na zpracování, hlavně na sušení. Lze mezi nimi najít např. odrůdy se silnější slupkou. Jejich plody když spadnou, slupka zaschne a nehnije. Jiné odrůdy jsou pro změnu určeny pro skla-

dování. Jejich plody vydrží uskladněné v podstatě do pozdního jara.

Ovoce bez chemie je nejen zdravější, ale jeho pěstování je zcela v souladu s přírodou a nezatěžuje životní prostředí.

Do budoucna bude sad sloužit jako místo pro vycházky místních obyvatel, ale také jako výletní místo pro turisty či cyklisty regionu. Úroda ze stromů bude využita na přímou konzumaci, moštování šťáv a sušení plodů.

Výsadba sadu se uskutečnila v rámci programu Strom života Nadace partnerství. Navazuje na aktivity obce Tvarožná Lhota, které jsou podnikány v duchu trvale udržitelného života, zároveň s využitím k propagaci obce (turistika, rozhledna Travičná, Oskerušové muzeum, Salaš Travičná, naučná stezka apod.).

Josef Dufek
Vnorovy

Využití ovoce v Karpatech

Na stráni, za chalupami, v zahradách a sádkách je bohatá úroda; letošek zase nadělil spousty ovoce. Někde je vysbíráno do poslední pecky, jinde se ovoce válí a nikdo o něj nestojí. Co se vlastně děje se všemi trnkami, hruškami, jablíčky a ořechy, které se urodí v Bílých Karpatech?

Je třeba rozlišit komerční produkční sady, které jsou z velké části intenzivní, a drobné místní sady soukromníků. O prvně jmenovaných se dostává jen kusých informací, podrobnější statistická data není možné dohledat. Předpokládá se jednak pěstování ovoce na prodej k přímému konzumu (u jablek, hrušek,

né stromy v soukromých zahradách a sadech, je zřejmé, že většina ovoce se využije k samozásobení.

Jablka jsou nejčastěji určena pro přímý konzum a uskladnění na zimu. Mezi velmi časté využití patří domácí výroba moštu nebo moštování v zahrádkářských moštárnách. Za zmínku stojí i sušení (v domácích sušičkách, troubách, ale i v obecních a zahrádkářských sušárnách). V době nedostatku švestek a hrušek, které jsou tu zřejmě nejoblíbenější „páleníčářský“ artikl, se jablek využívá také na výrobu destilátů. Méně častá je pak výroba jablečného vína. Z jablek se taktéž vyrábí kompoty, zavařeniny, povidla nebo dětské výživy.

Ryngle, slívy, mirabelky a další „modré“ ovoce se v současnosti zřejmě nejvíce využívá na výrobu pálenek, následují povidla, něco k usušení, zavařování a také se zmrazí na kule, knedlíky či buchty. Při velké úrodě se švestky prodávají jako kvas či se nechávají zájemcům za úplatu sbírat.

Hrušky se konzumují čerstvé, podzimní a zimní odrůdy se pak uskladňují. Protože však mají v porovnání s jablky horší skladovatelnost a délka konzumní zralosti je také kratší, nejčastěji se hrušky zpracovávají. Zřejmě je využití k výrobě destilátů – hruškovici, sušení, zavařování a vaření povidel. S přihlednutím k největšímu využitému množství ovoce vede dnes zřejmě hruškovice, dříve se spíše sušilo a vařila se povidla. Obdobný posun využívání úrody je patrný i u švestek a jablek a souvisí se změnou stravovacích návyků a přechodem ke slazení fejným cukrem.

Třešně a višně se využívají čerstvé nebo v sezóně zpracované do buchty a koláčů. Velmi oblíbené je zavařování nebo zamrazování pro využití v zimě. Málokdo je suší, protože plody je třeba napřed vypeckovat a sesychají se více než jablka, hrušky nebo švestky. Oblíbená je výroba višňové marmelády nebo višňového likéru – griotky. Z třešní se také vyrábí pálenka.

Vlašské ořechy si lidé většinou nechávají pro vlastní potřebu jako cennou surovinu k přípravě cukroví,

buchty a sladkých jídel. Dobře dosušené a nevytloupané ořechy vydrží při správném skladování i několik let. Často takto tvoří železnou zásobu pro případ, že by se neurodilo. Při velké úrodě je lidé prodávají vyloupané do pekáren. Lískové ořechy se využívají obdobně jako vlašské ořechy, ale prakticky jen pro domácí spotřebu.

Meruňky a broskve se nejčastěji konzumují čerstvé, zavařují se, či se z nich vyrábí marmeláda. Méně se suší. Často se používá k výrobě oblíbené meruňkovice. Případný prodej přebytků tohoto ovoce přichází v úvahu hlavně v jižní části Bílých Karpat, kde je pro jejich pěstování vhodnější klima.

Drobné ovoce (angrešt, rybíz, maliny, ostružiny, jahody) se konzumuje jak čerstvé, tak zpracované na marmelády, sirupy, zamražené na ovocné dřeně či do pečiva. Využívá se vesměs pro domácí spotřebu.

Mezi nejčastěji finančně zhodnocované ovoce ze soukromých zahrad a sadů patří padaná jablka. Vykupují se do konzerváren typu Linea Nivnice. Bývá to často jediné využití nadúrody ve starých sadech či větších zahradách.

Ekonomicky zajímavým využitím soukromých zahrad a sadů (i když zatím spíše v začátcích) je jejich certifikace na Bio – kontrolované ekologické zemědělství. Prozatím se certifikuje s souvislostí s aktivitami Moštárny Hostětín, která vyrábí biomiošty. Díky tomu je schopna nabídnout za ekologicky pěstovaná jablka několikrát vyšší cenu než je v běžném výkupu a v současnosti také jistotu odbytu. Bio produkce je podmíněna vstupem do systému kontrolovaného ekologického zemědělství a získáním osvědčení o certifikované produkci. Je to sice časově a administrativně více náročné, ale dotace na takto obhospodařované sady jsou dosti velké. Po změně podmínek, kdy tak mohou hospodařit už i fyzické osoby bez živnostenského listu, se jedná o nový a zajímavý způsob zhodnocení úrody soukromého sadu.

Protože neexistují vhodné statistiky týkající se ovocných sadů a využití ovoce v Bílých Karpatech, je tento článek spíše odhadem na základě vlastních pozorování a zkušeností. Autor netrvá na vyčteném, jedná se spíše o nástin toho, jak se nakládá s vypěstovaným ovocem.

**Radim Pešek
Bojkovice**

Detail plodu oskerušky

třešní, meruněk, broskvoni a částečně i u višni a trnek) a jednak ke zpracování na další výrobky (mošty, zavařeniny, marmelády, pálenky, apod.). U višni a slív zpracování většinou převažuje, zpracovává se i méně jakostní ovoce jádrovin, broskví a meruněk. Poměr ovoce ke zpracování a na přímý konzum závisí na možnosti odbytu, ceně, odrůdách, skladovacích kapacitách, blízkosti zpracujících podniků atd. a bude podobný jako v jiných oblastech.

Pokud se soustředíme na ovoc-

Vaření trnek

Už po sedmé se v Dolním Němčí sešli příznivci lidové gastronomie, aby v areálu místního muzea vzdali hold tradiční přípravě švestkových povidel. Takzvané vaření trnek se konalo první zářijovou sobotu od ranních hodin, ale pro veřejnost bylo přístupné až během odpoledne, kdy probíhal i kulturní program.

„Lízačce“, nebo-li ochutnávce houstnoucí trnkové směsi, předcházelo páteční vypeckování švestek a nezbytná

Dolněmčan, díky kterým je tato tradice udržována i na začátku 21. století.

Povidla se sice dodnes vaří i v některých rodinách, ale akce v dolněmčanském muzeu je přece jen výjimečná. Třeba už tím, že se koná ve stavení více než dvě stě let starém a navíc v atmosféře, která přichází přenese do časů rakouského mocnářství. Přispívají k ní nejen desítky krojovaných venkovanů, kteří se na trnkovaření sejdou, ale i písňe, jejichž krása před mnoha desítkami let uchvacovala například sběratele Františka Sušila. Dodnes jsou součástí pokladnice moravského lidu – položkou sice objemnou, ale stále méně využívanou. To se tentokrát snažili v Dolním Němčí napravit místní „krůžkaři“ spolu s krojovanými hosty zpod chýbských vrchů. Soubor Pentla z Boršic sklídl potlesk především za několik

humorem nabitých vystoupení a sbory z Kudlovic za aktivní zpěvácké dotváření pohodové atmosféry. Tou přímo sálala starodávná světnice, ve které bylo možno ochutnat trnko-těstovou specialitu „ušmúraný regiment“, ale také zcela zaplněný muzejní areál, jenž mladým folkloristům poskytl zázemí i pro večerní besedu ucimbálu. Akomu to nestačilo, mohl si odskočit do nedalekého parku na stylový jarmark, kde se prezentovali nejen lidoví řemeslníci, ale také regionální pěstitelé biopotravin, z nichž někteří nabízeli i domácí povidla. Ta dolněmčanská byla dovařena někdy k večeru a skončila v malých

Recept na „Ušmúraný regiment“

Šulanky - nhrubo nastrouhat 0.5 kg studených vařených brambor, přidat 1 vajíčko, trochu soli, 1 del vody a zhruba 0.5 kg polohrubé mouky.

Trnková poleva - povidla zředíme studenou vodou, přidáme mletý cukr a rozmícháme v hustší omáčku.

Vše řádně promíchat, vytvořit těsto a vytvarovat líšky o průměru cca 5 cm. Každá líška se lehce zploští a ukrájí se jí dílky jak pest tlusté, tzv. šulanky.

Šulanky se vloží do vroucí vody a promíchají. Jakmile po chvíli vyplavou na hladinu, můžou se z vody vybírat. Vkládáme je do mísy pomazané rozpuštěným máslem. Na talíři je ještě polijeme trnkovou polevou a můžeme podávat.

Dobrou chuť z Dolního Němčí!

skleničkách. V těch, které byly nabízeny během nadcházejících vinařských slavností v Uherském Hradišti na nádvoří Galerie Slováckého muzea. Právě tam se totiž návštěvníkům představila řada obcí z východního Slovácka s tím nejlepším, co mohly nabídnout. Podle reakcí přichozích lze konstatovat, že dolněmčanská povidla v konkurenci ostatních pochutin zabodovala. Určitě si po jejich ochutnávce alespoň někteří uvědomili, že nad domácí trnkovou směs není. Ostatně pokud jste ji ještě neochutnali, nemusíte zatápět pod kotlem přímo ve vlastním příbytku. Stačí přijet začátkem září do Dolního Němčí a líznout si povidel v areálu zdejšího muzea. Vaření trnek tam totiž pořádají každým rokem.

Petr Slinták
Dolní Němčí

Uvnitř muzejního stavení

příprava kotle, který pojal 80 kilogramů ovoce. S vařením se mohlo začít v sobotu ráno, když se pod měděnou nádobou zatopilo, a především se sešlo dost lidí ochotných houstnoucí směs neustále promíchávat. I proto se u kotle střídaly tetičky v bělostných zástěrách a také členové národopisného krůžku

Na jarmarku

Trnková lízačka

Fotoreportáž z

Dožínky

Hned čtyři týdny po Horňáckých slavnostech se Velká nad Veličkou opět zaplnila folkloristy. Při festivalu Ozvěny Horňácka se sešly soubory z širokého okolí. Návštěvníky rozezpívaly folklorní soubory z celé republiky a ze Slovenska, hostem byl i soubor Itálie Santa Teresa di Doktore. Nikdo z publika si nebyl jistý, zda právě na něj nevyjde kolečko s italskou krasavicí.

Průvod

Kdo se šel podívat na průvod, určitě neprohloupil. Za Veličany se řadili krojovaní hosté na povozech, muzika hrála, zpívalo se. Nechyběl ani dožínkový věnec, ze kterého se radoval pan starosta Pšumý. Věnec je znamením, že žně jsou již minulostí, a proto je mohou všichni vespolek oslavit.

Stánek

Ve stáncích na náměstí bylo k dostání ledacos. Tradiční řemesla, perníky nebo polštáře, na druhé straně informace o Bílých Karpatech a projektech, které v současné době v regionu probíhají, jako např. projekt UNDP-GEF 'Karpatské louky' nebo projekt 'Síť informačních center pro agro-environmentální programy' sdružení Pro-Bio. A že to nebyly jen letáčky a brožury... mlsné jazyky jistě vzaly zavděk biouherákem, kváskovým chlebem, k ochutnání bylo sušené ovoce a další pochutiny v bio kvalitě.

Ochutnávka

V genofondovém sadu na Zahradách pod Hájem probíhalo „ovocné odpoledne“. Nejprve pan Tomčala nechal ochutnat ne zcela běžné destiláty z modrého ovoce. Pálenku ze „Švestiček“, která se používá na to, „aby omastila slivovicu“, pálenku z 'Gulovaček' a leckde velmi ceněnou pálenku ze žlutých špendlíků. Poté následovala ochutnávka pálenek hruškových. Chutnala se pálenka z planých hrušek, 'Majdalenek', 'Šedivek', 'Krehulí' či 'Pastornic'. Raritou byla pálenka z 'Oharkulí'. Stromy nesoucí tyto zajímavě zbarvené pruhované hrušky jsou ve Velké nad Veličkou všehovšudy dva. Nejvíce přítomným pak chutnala pálenka z 'Medulí'.

Ozvěň Horňácka

Výstava ovoce

Pan profesor Řezníček dorazil s nepřeberným množstvím bedýnek, krabic a sáčků, jako obvykle plných ovoce. Vedle několika odrůd letních jablek a hrušek přivezl především modré ovoce – švestky, pološvestky, slívy, renklódy a mirabelky. Důkladný popis jednotlivých odrůd byl doplněn zajímavostmi o původu, chuťových vlastnostech či upotřebení. Škála byla široká, od odrůd starých jako 'Chrudimská', 'Zimmrova', 'Vlaška' až po zástupce nových šlechtění. Závěr byl věnován netradičnímu ovoci – šípkové růži, dřínu, arónii, mišpuli a především rakytníku.

Sad

Živá diskuse pokračovala i po celý závěrečný bod programu, kterým byla vycházka do genofondového sadu. Zde měli přítomní možnost opět nejen shlédnout, ale i ochutnat vše, co právě zrábalo, případně si domluvit možnost odebrání roubů či koupí ovocných stromků.

Marie Petru
Zbyněk Piro

Pátý ročník Jablečné slavnosti

Oslava letošní sklizně jablek místních odrůd a ochutnávka čerstvého moštu se uskutečnila v neděli 24. září ve vesničce Hostětín v Bílých Karpatech.

Přichozí čekal jarmark místních produktů, koncerty a doprovodné atrakce. „Odhadujeme, že přišlo i šest set návštěvníků,“ řekla Věra Pospíšilková ze spolupořádající ZO ČSOP Veronica.

Slavnost zahájili Radim Machů, místostarosta obce, a organizátorka akce Jana Tesařová připitkem čerstvým moštem. Jarmark nabízel potraviny pro zdravou výživu, mladé stromky místních odrůd, včelí výrobky, ale i věci nesoucí značku Fair Trade – Spravedlivý obchod. Dlouhá fronta byla u stánku s čerstvým moštem.

Děti se mohly zúčastnit přípravných atrakcí, například skládání puzzle, soutěže o nejdelší jablečnou slupku anebo položit přinesené jablko do spirály, kterou společně skládali všichni přichozí. Dospělí si mohli projít výstavu soch rozmístěných v Hostětíně a blízkém okolí. S doprovodným programem pomáhalo Vzdělávací a informační centrum Bílé Karpaty, o. p. s. z Veselí nad Moravou a Dům dětí a mládeže Uherský Brod.

Odpoledne na návštěvníky čekaly koncert skupiny Noční ftáci a pohádka O studánce Ohloběnce, kterou uvedlo divadlo Brod z Uherského Brodu. V pozdních večerních hodinách – zpoždění koncertu nebylo plánováno, ale nastalo – bylo možné si poslechnout koncert kapely Akurat z Polska.

„S letošním ročníkem jsme spokojeni. Zároveň ale přemýšlíme, jak dále, například zda uspořádat více her, nabídnout více ekologických informací anebo kultury,“ řekla Věra Pospíšilková.

Radka Jarušková
ZO ČSOP Veronica

Projekt „Karpatské louky“

Zachování biologické rozmanitosti trvalých travních porostů v pohorí Karpat v České republice prostřednictvím cíleného využití nových zdrojů financování Evropského společenství.

Takto vzcně a dlouze je nazván projekt financovaný ze zdrojů Rozvojového programu Spojených národů

– Fondu životního prostředí (UNDP – GEF). Projekt, pracovníě nazývaný „Karpatské louky“, byl zahájen v březnu letošního roku a týká se podhorských a horských luk a pastvin v Karpatského regionu v České republice. Cílem projektu je podpořit šetrné obhospodařování druhově bohatých travních porostů ve dvou chráněných krajinných oblastech – Bílých Karpatech a Beskydech. Projekt je navržen tak, aby vyzkoušel a ověřil předpoklad, že stávající a budoucí zemědělské dotace, pokud jsou správně nastaveny, budou zemědělcům vyrovnávat jejich dodatečné náklady.

Projekt byl představen již na několika regionálních akcích a podařilo se vydat některé informační materiály. Dva letáky seznamují s příklady šetrného

hospodaření (Dvorec u Kavků v Bílých Karpatech, Ranč pod Černým v Beskydech). Součástí letáku je i oddělitelná příloha, která má sloužit jednak jako anketa zjišťující spokojenost návštěvníka, jednak jako přírodovědný test. Další leták přibližuje klady konzumace jehněčího a skopového masa. Chuť jehněčích steaků a klobás bylo možno posoudit v rámci prezentace projektu na Jablečné slavnosti v Hostětíně. Další podobné aktivity, kde se přítomní budou moci s projektem i ochutnávkou setkat, budou následovat.

Dalším výsledkem bude podrobné zmapování výskytu a rozšíření významných a cenných druhů rostlin a živočichů. Mapování probíhá od jara letošního roku a již přineslo některé zajímavé a nečekané údaje. Na několika místech se také zjišťuje vliv různého typu obhospodařování luk a pastvin (kosení, pastva), na jejich složení a zastoupení vzácných druhů.

S projektem se budete moci setkat nejen na stránkách tohoto časopisu ještě další dva roky. Zájemci mohou najít bližší informace na webových stránkách projektu – www.foa.cz a nebo ve Vzdělávacím a informačním středisku Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou.

Zbyněk Piro
Marie Petrá

Ekologické zemědělství

Bořivoj Šarapatka, Jiří Urban a kolektiv - Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi, II. díl (Normy Evropské unie, chovy a welfare hospodářských zvířat, ekonomika, marketing, konverze a příklady z praxe). PRO-BIO Šumperk 2005, 334 stran.

Před více než rokem jsme na těchto stránkách informovali o vydání prvního dílu učebnice Ekologické zemědělství (Bílé-Bíle Karpaty 2/2005). V současné době je k dispozici další pokračování.

Druhý díl je koncepčně i graficky zpracován shodně s dílem prvním. Vyzdvihnout je třeba u nás ještě ne zcela běžné použití recyklovaného papíru, naopak i v druhém díle je bohužel část obrázků bez komentáře a tím s malou informační či pouze ilustrativní hodnotou. V případě učebnice je to škoda.

Vlastní text je členěn do dvanácti kapitol. V závěru publikace jsou zařazeny odkazy na další zdroje informací o ekologickém zemědělství, seznam použité a doporučené literatury, slovník používaných pojmů a cizích slov.

První kapitola je věnována pravidlům ekologického zemědělství (EZ) a navazujícím předpisům platným a užívaným v Evropské unii. Další šest kapitol je věnováno chovu hospodář-

ských zvířat v EZ. Pozitivní je, že v části obecné i v kapitolách popisujících chovy jednotlivých druhů hospodářských zvířat je část textu vždy věnována etologii, sociálnímu životu zvířat a také etice chovu a správnému přístupu ke zvířatům. Bohužel se tento přístup neodrazil v názvu druhé kapitoly, která má ve svém titulu stále používaný, odpudivý termín „živočišná produkce“. Chybí zde vedle obšírných informací o chovu hlavních hospodářských zvířat (skot, ovce a kozy, prasata, drůbež, koně) alespoň krátké informace o ekologickém chovu králíků, včel a ryb.

Další dvě kapitoly se obsáhle věnují marketingu biopotravin a ekonomickým aspektům ekologicky hospodařících podniků. Určitě přínosné je zařazení kapitoly o mechanizačním vybavení, i když v porovnání s jinými působí tato kapitola obecně a stručně. Zařazeny jsou také části popisující přechod podniku na EZ a plánování investiční výstavby.

Závěrečná kapitola učebnice představuje některé zajímavé ekologicky hospodařící podniky, jež mohou sloužit jako zdroj inspirace. Zařazeny jsou naše i zahraniční podniky, které se zabývají jak pěstováním rostlin, tak chovem hospodářských zvířat, nechybí i podniky specializované (zelenina, ovoce, byliny, víno) a podniky s doplňkovými aktivitami

(zpracování výrobků, agroturistika). Oceňuji zařazení podniků věnujících se ochraně přírody a aplikované ekologii (farma ing. Josefa Foly, farma RNDr. Miroslava Šrůtka, příklady ze SRN), naopak postrádám zařazení některého z našich úspěšných pěstitelů zeleniny (ing. Weidenthaler, manželé Vymětalovi, ing. Štěrba).

Nezbývá než oba díly učebnice zájemcům o ekologické zemědělství vřele doporučit. Uceleným způsobem shrnují mnoho informací ve formě dostupné laické veřejnosti, ale jsou zdrojem poučení i lidem, kteří se chystají ekologicky hospodařit či už tímto způsobem hospodaří.

**Zbyněk Piro
Veselí nad Moravou**

Podložka do přírody

Pokud chodíte často do lesa a potřebujete přitom podložku na psaní, možná se vám bude hodit ta, kterou vyrobilo letos na podzim Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty. Jsou na ní obrázky listů a větviček stromů, podle kterých je venku snadno poznáte. Na druhé straně podložky najdete zase vyobrazení zástupce hmyzí říše či jejich pobytové stopy, se kterými se můžete v lese potkat. Takže spoustu důležitých informací máte vlastně pořád po ruce.

Divoké skládky - čo s nimi?

V ostatnom čase slovenskú krajinu hyzdia desiatky tzv. divokých, čiernych alebo nelegálnych skládok odpadov. Vo všeobecnosti sa traduje, že neexistujú účinné opatrenia k predchádzaniu a odstraňovaniu nežiadúcich odpadov z krajiny.

Pozrime sa na túto problematiku bližšie – najskôr z pohľadu Zákona o odpadoch. Ako zaiste každý vie alebo aspoň tuší, ukladanie odpadov na

Mýtus prvý: Nie je možné zistiť konkrétneho vinníka

Samozrejme, že ukladať pokuty a nariadiť odstránenie nedostatkov, je možné iba v prípadoch, ak sa orgánom kontroly podarí zistiť konkrétneho vinníka. Častý argument, že nie je možné zistiť konkrétneho vinníka nelegálneho ukladania odpadov je irelevantný. Zákon o odpadoch predvídal takúto možnosť a vlastníci nehnuteľností, ktorí zistia na

svojom pozemku takýto nežiadúci odpad, sú túto skutočnosť povinní bezodkladne oznámiť príslušnému obvodnému úradu životného prostredia a obci. Nesplnenie oznamovacej povinnosti je možné sankcionovať pokutou. Protiprávneho konania sa teda dopúšťajú aj občania obce, ktorí odpad síce neuložili, ale o uložení odpadu na pozemkoch v katastrálnom území vedeli (nachádzajú sa na pozemkoch v ich správe) a túto skutočnosť neoznámili. Toto oznámenie obvodnému úradu životného prostredia môže uskutočniť

aj iný orgán štátnej správy, napr. Slovenská inšpekcia životného prostredia. Oznámenie obvodnému úradu životného prostredia môže urobiť aj akákoľvek iná osoba, napr. stráž prírody, pracovník ŠOP, občan... Takéto oznámenie však nemá charakter priameho podnetu a obvodný úrad a obvodný úrad zvažuje, či na základe takéhoto oznámenia začne konať. Následne je obvodný úrad životného prostredia povinný požiadať Policajný zbor SR o zistenie osoby, zodpovednej za

umiestnenie odpadu na nehnuteľnosti, ktorá je potom povinná zabezpečiť zneškodnenie odpadu na vlastné náklady.

Ak sa okresnému úradu alebo orgánom policajného zboru (prípadne obci, ak má na riešení prípadu záujem) nepodarí zistiť osobu zodpovednú za umiestnenie odpadu, obvodný úrad životného prostredia začne konanie, ktorého účelom je zistiť, či vlastníci, správca alebo nájomca tejto nehnuteľnosti:

- a) je pôvodcom odpadu,
- b) mal z tohto uloženia odpadu majetkový alebo iný prospech,
- c) neurobil všetky opatrenia na ochranu svojej nehnuteľnosti, ktoré je povinný vykonať podľa osobitných predpisov (napr. oplotenie staveniska).

Ak sa preukáže vlastníckovi pozemku niektorá z vyššie uvedených skutočností, je povinný zabezpečiť odstránenie takéhoto odpadu na vlastné náklady. V opačnom prípade zabezpečí zhodnotenie odpadu alebo zneškodnenie na vlastné náklady príslušný obvodný úrad životného prostredia. Ak ide o komunálne odpady alebo drobné stavebné odpady, zhodnotenie alebo zneškodnenie na vlastné náklady zabezpečí obec, na ktorej území boli tieto odpady umiestnené.

Mýtus druhý - Obec nemá na likvidáciu nelegálnych skládok odpadov finančné prostriedky

Finančným nástrojom pre riešenie problematiky odpadového hospodárstva v katastrálnom území obce je miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Tento poplatok je vyrúbenou daňou, ktorá by mala pokrývať reálne náklady na poskytovanie istej služby – v tomto prípade odpadové hospodárstvo obce, pod ktoré

spadá aj likvidácia nelegálnych skládok odpadov a pod. Žiaľ, niektoré obce „umelo“ znižujú tento poplatok vyrúbovaný voči občanom, takže nepokrýva všetky činnosti odpadového hospodárstva a pod., a potom sa vyhovávajú na nedostatok finančných prostriedkov.

Každá obec má dostatok logistických možností, ktoré môže pri riešení odpadového hospodárstva využiť, predovšetkým

Divoké skládky sú najčastejším ohniskom šírenia invázičných rastlín

inom ako určenom mieste je zakázané. Rovnako je zakázané aj spaľovať odpad inde než v spaľovniach. Spaľovania odpadov sa týkajú aj ustanovenia zákona o ochrane pred požiarom a občianskeho zákonníka – nikto nesmie nad mieru, prípustným pomerom, obťažovať susedov hlukom, prachom, dymom...

Ak sa takéhoto konania dopustí fyzická osoba, orgán odpadového hospodárstva, v tomto prípade obec, jej môže uložiť pokutu. V prípade, ak takúto činnosť vykonáva právnická osoba, pokutu môže ukladať Slovenská inšpekcia životného prostredia – inšpekcia odpadového hospodárstva alebo obvodný úrad životného prostredia. Súčasne s pokutou môže orgán odpadového hospodárstva uložiť aj vykonanie opatrenia na nápravu následkov protiprávneho konania.

(Ne)riešenie takto vzniknutej situácie podlieha niekoľkým mýtom.

Nekonať orgánov štátnej správy alebo samosprávy vo veci podaného podnetu, pokusy o rôzne obštrukcie a nafahovanie času riešenia prípadu, bagatelizovanie prípadu a pod., je možné hodnotiť ako zneužívanie právomoci verejného činiteľa.

môže stanoviť poplatok za komunálne odpady vyšší, môže (resp. musí) budovať efektívny systém separovaného zberu, otvorí zberný dvor pre zber nebezpečných (podľa zákona sa musí zber nebezpečných odpadov realizovať v obci min. 2-krát ročne) a veľkoobjemových odpadov, vybudovať obecné kompostovisko. Na väčšinu z týchto činností môže obec získať finančné prostriedky z Recyklačného fondu (www.refond.sk). Tu treba pripomenúť, že s účinnosťou od 1.1.2010 sú obce povinné zaviesť zber papiera, plastov, kovov, skla a biologicky rozložiteľných odpadov, a to bez výnimky!

Čo môžete urobiť Vy?

Príslušnej obci a obvodnému úradu životného prostredia písomne oznámte – pošlite podnet na porušenie ustanovení zákona o odpadoch – každú nelegálnu skládku odpadov, ktorú zistíte v krajine. Podnet zašlite doporučeným listom alebo podajte cez podateľňu (kópiu si nechajte potvrdiť). V podnete uveďte dátum, kedy ste nelegálnu skládku objavili, miesto, kde sa skládka nachádza (je dobré priložiť náčrtok lokality) a jej veľkosť a druh odpadu. Ak

máte možnosť, tak nelegálnu skládku aj odfotografujte. Je dobré, ak si všimnete a v podnete uvediete aj či sa skládka nachádza v bezprostrednej blízkosti vodného toku alebo v jeho záplavovom území, či sa na skládke nespája odpad a či skládka a jej bezprostredné okolie nie je porastené tzv. inváznymi rastlinami.

Obec je povinná po obdržaní oznámenia začať správne konanie a urobiť, v spolupráci s obvodným úradom životného prostredia, všetky opatrenia pre nápravu skutkového stavu.

V prípade, že tieto orgány vo veci nekonajú, pošlite vaše zistenia na Slovenskú inšpekciu životného prostredia – Inšpektorát odpadového hospodárstva, prípadne Prezídium policajného zboru (Prezídium Policajného zboru, Úrad justičnej a kriminálnej polície, Oddelenie ekonomickej kriminality, Oddelenie ekonomickej a environmentálnej kriminality, Račianska 45, 812 72 Bratislava).

Trestnoprávna zodpovednosť

Toľko k postupu likvidácie nelegálnych skládok, ktorý sa opiera o zákon o odpadoch. Slovenská legislatíva však po novelizácii Trestného zákona vytvára

možnosť riešiť danú problematiku aj cestou vyvodzovania trestno-právnej zodpovednosti (§ 302 trestného zákona – neoprávnené nakladanie s odpadmi). Trestné sadzby sa podľa rozsahu škôd pohybujú v intervale od 6 mesiacov až po osem rokov. Majetková škoda v sebe pritom zahŕňa aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu – ide o súhrn všetkých nákladov (pristavenie kontajnera, doprava, poplatky za uloženie odpadu na legálnu skládku). Ak táto čiastka prevyšuje sumu 8 000 korún, „nevinné“ uloženie odpadov na miesto, ktoré k tomu nie je určené, sa mení na trestný čin.

Treba taktiež podotknúť, že nekonanie orgánov štátnej správy alebo samosprávy vo veci podaného podnetu, pokusy o rôzne obštrukcie a nafahovanie času riešenia prípadu, bagatelizovanie prípadu a pod., je možné hodnotiť ako zneužívanie právomoci verejného činiteľa – neplnenie povinností vyplývajúcich zo zákonom zverených právomocí a kompetencií.

Podľa príspevku Rudolfa Pada Na skládky nie sme krátky (www.changenet.sk) spracovala

Sylvia Mertanová.

Každý z nás denne vníma, jaké je počasí. Ačkoliv většina lidí rychle zapomíná, jak bylo před několika týdny, dřeviny vnímají výkyvy počasí mnohem déle.

Každá dřevina jinak snáší teplo a sucho, sniž a mráz. Strom může být stresován a oslabován i několik po sobě následujících roků a vyčerpané stromy jsou potom snadno napadány škůdci. Tento díl bude zaměřen na pěstování lesů v závislosti na množství atmosférických srážek a kolísání teploty vzduchu v průběhu roku.

Dřeviny v zimě

Poslední zima se vyznačovala vysokou sněhovou pokrývkou, následovalo relativně vlhké jaro a srážkově i teplotně nevyrovnané léto. Smrky a borovice, které byly na území CHKO Bílé Karpaty vysázeny člověkem a přirozeně se zde tedy nevyskytují, byly poškozeny zejména zlomy. Nejvíce byly poničeny mladší porosty, na které v krátké době napadlo velké množství sněhu, relativně velká plocha jehličí nedokázala takovou hmotnost udržet a strom se v podstatě kdekoli na kmeni zlomil. Vnímavý čtenář může namítat,

že na horách také rostou smrky a je tam mnohem více sněhu. To je pravda, smrk je horská dřevina, ovšem v horách roste pomaleji v drsnějších klimatických i půdních podmínkách – na rozdíl od Bílých Karpat, kde převažují živné půdy, smrky rostou rychleji a jsou méně stabilní.

Listnaté dřeviny jsou v zimě bez listů a sníh kořunami snadněji propadá k zemi a ke zlomům zpravidla nedochází. Minulou zimu došlo pouze na malých plochách k ohýbání kmenů vlivem mokrého sněhu.

Dřeviny na jaře

Na jaře dochází k intenzivnímu růstu veškeré vegetace, kdy dřeviny využívají zásoby vody v půdě po zimních

měsících, a přitom občasné přeháňky pomáhají udržet příznivou půdní vlhkost až do léta. Stromky narostlé ze semínek přímo v lese jsou odolnější vůči jarním přísuškům, protože mají hlubší kořen a bývají zpravidla chráněny mateřským

Lesnické okénko

Buky na jaře

POLE NEORANÉ

porostem proti přímému slunci. Letošní jaro se dá hodnotit jako relativně vhodné pro růst dřevin, snad krátkodobější období bez deště negativně ovlivnilo letošní výsadby.

Dřeviny v létě

Snad nejhůře snáší stromy sucho, které je ještě umocňováno horkem. Obecně dochází k oslabování a chřadnutí; nejvíce se projevuje opět u smrku, který je dále napadán škůdci. Těm

naopak teplé počasí svědčí, rychleji se vyvíjejí. Je třeba si uvědomit, že buky, duby, habry, javory jsou více odolné, protože mají v Bílých Karpatech přirozený areál rozšíření. Obdobně jako sucho lze zhodnotit i srážky, pokud jsou soustředěny do několika dnů. To má za následek rychlý odtok vody, aniž by se půdní profil obohatil vodou a sucho se dále prohlubuje, byť prší.

Letošní léto přineslo pro dřeviny několik extrémů (např. červenec jeden z nejteplejších za posledních 100 let, první polovina srpna s průměrnou denní teplotou nejnižší za posledních 45 let, na konci června a začátkem srpna místně přivalové deště).

Podzim

Jestli bude nadcházející podzim příznivý pro dřeviny nebo pro člověka, to zatím nikdo neví. V září a říjnu přichází dobře známé babí léto, které je většinou skoupé na dešť, naopak v listopadu a prosinci se hlásí zima se svými projevy počasí jako jsou prudké větry s deštěm, který je střídán sněhem. Podzim je vhodný pro výsadbu listnatých

sazenic (jehličnatých nikoliv), ovšem v podmínkách příznivé půdní vlhkosti a až v době, kdy už jsou sazenice ve vegetačním klidu.

U dřevin rostoucích na hranici jejich přirozeného rozšíření lze očekávat zvýšenou frekvenci škůdců, zavlečení nových chorob a přírodní kalamity způsobené extrémním počasím. Příkladem může být situace na severní Moravě, kde se po roce 2000 zhoršila odolnost smrku natolik, že tamní lesní správci hovoří u smrku o malé šanci na přežití: „... můžeme do tří čtyř let mluvit o brzkém zániku smrkových lesů v některých našich oblastech...“ a jedinou možnou cestou pro zachování lesa je přeměna porostů „... lesníci pokračují v postupné přeměně smrkových lesů na lesy s maximálním zastoupením listnatých stromů...“. Pomalé změny klimatu budou ovlivňovat také lesy v Bílých Karpatech. Ovšem zdravé stromy původních dřevin jim budou odolávat lépe a jsou tedy předpokladem kvalitního lesa pro budoucí generace.

Martin Hromádka
Správa CHKO Bílé Karpaty

Zlomy po zimě

Ako nám baktérie zožrali humus

Jedna nápadná skutočnosť udrie človeku do oka pri chodení po našich poliach. To, čo máme pod nohami, je poväčšine surová minerálna hĺina s minimom organických látok. Prečo?

O jednej z hlavných príčin erózie

Jednak sa do pôdy dostáva minimum organických látok v podobe hnoja, jednak to, čo sa do pôdy dostane, rýchlo zmizne. Podstata tkvie v tom, že v pôde žijú baktérie a iné heterotrofné organizmy, ktoré sa organickou hmotou v pôde živia. Ak ich je veľmi veľa a majú výhodné podmienky, rozložia všetku organickú hmotu, ktorá je k dispozícii. Ako teda pri takejto situácii môžu existovať aj humusom bohaté pôdy (černozeme, niektoré mulové rendziny a pod.)?

Černozeme sú viazané na stepné oblasti, kde činnosť baktérií je limitovaná nedostatkom vody – zrážok – takže značná časť organickej hmoty ostane nerozložená. Na rašeliniskách dochádza k hromadeniu organickej hmoty zasa nie pre suchosť prostredia, ale pre absolútny

nedostatok dusíka – a baktérie na svoj rast potrebujú na každých deväť dielov uhlíka jeden diel dusíka, keď sa dusík minie, baktérie ďalší uhlík využiť nemôžu.

Keď sa do rašelinísk dostane nadbytočný dusík, napríklad z atmosférických zrážok zo znečisteného ovzdušia, baktérie pokračujú v rozkladnej činnosti a môže dôjsť k úplnému stráveniu rašelininy – viď napríklad visuté rašeliniská na svahoch Tomanovej doliny v Západných Tatrách, ktoré úplne zanikli v dôsledku depozitu dusíka atmosférickou cestou z poľských priemyselných centier.

Keď sa začalo intenzívne hnojiť umelými dusíkatými hnojivami a ustal prísun uhlíkatých zložiek z organického hnojenia, baktérie využili situáciu a predýchali väčšinu organického uhlíka z humusu v pôde. Následkom je obrovská strata humusu na temer celej ploche ornej pôdy v Európe a Severnej Amerike, strata štruktúry pôdy a tým aj zvýšenie jej náchylnosti k vodnej a veternej erózii, lebo minerálne čiastočky nie sú vzájomne viazané organickou hmotou.

Ďalším a nezanedbateľným následkom je zvyšovanie obsahu oxidu uhličitého v atmosfére. Keď uvažujeme, že boli predýchané 2 tretiny humusu (často ovšem oveľa viac) a že priemerný obsah humusu v pôde bol 2–3 percentá, tak pri obrovskej rozlohe ornej pôdy nám vychádza, že týmto spôsobom mohlo byť do atmosféry uvoľnené aspon toľko CO₂, ako spaľovaním fosílnych palív od čias priemyselnej revolúcie.

Čo je možné robiť pre nápravu?

Predovšetkým dbať, aby sa podľa možnosti čo najviac organických zvyškov našej činnosti dostalo do pôdy, namiesto do tokov, kde sú znova len predýchané baktériami a uvoľnené do ovzdušia. K tomu je treba zabezpečiť odtriedenie všetkého organického odpadu a jeho kompostovanie, pravidelné hnojenie maštalným hnojom a zvýšenie podielu zatrávených plôch, lebo trávy a ich sprejádzajúce byliny ukladajú podstatnú časť svojej fotosyntetickej produkcie cez koreňovú sústavu do pôdy a tak ju obohacujú o organické látky. A rozhodne sa treba vyvarovať nadužívaniu syntetických dusíkatých hnojív a spaľovaniu slamy, prípadne sena.

Pavel Deván
Nemšová

Valašskokloboucký roubený dům čp. 7 a Nadace Jana Pivečky

Valašskokloboucký roubený dům čp. 7 figuroval na mapě Městské památkové zóny jako objekt navržený k památkové ochraně již v roce 1996. Jde o jeden z posledních roubených domů dokumentujících klobouckou předměstskou architekturu a tzv. předpožárovou architekturu. V červenci 1896 srovnal velký požár se zemí téměř polovinu města, tato událost je označována za největší požár na Moravě v 19. století.

Z historie

Zápletka byla tradiční: nenajde-li se někdo, kdo o dům bude pečovat, bude stržen – stejně jako to již dříve potkalo stodolu a chlév s přístřeškem, které k usedlosti přisloužely.

Na počátku zvýšeného zájmu o chátrající stavbu bylo zjištění, že rod Pivečků je s usedlostí spojen už od konce 16. století. V souladu s tím pak vznikl záměr, aby objekt sloužil k prezentaci lidového bydlení, k prezentaci obuv-

hospodářem byl Daniele Šargoník, který se oženil s vdovou jmenovanou jako Anna Pivčička (1665). Po ní usedlost převzali její synové Štěpán a poté Matěj Pivečka. Hospodářství se pak v rodině předávalo, povětšinou z otce na syna. Roku 1874 převzal usedlost Jan Pivečka. Během rekonstrukčních prací na dřevěnici, která se uchovávala dodnes, bylo v září 2001 z konstrukcí domu odebráno pět vzorků dřeva: jedle na stavbu roubení domu byly pokáceny na podzim r. 1874, jedle na krov byla pokácena na podzim r. 1876. Dendrochronologická analýza, která pomocí zkoumání letokruhu

určuje stáří stavby (u lidového objektu na někdejším okrese Zlín byla taková analýza provedena vůbec poprvé), ukázala, že stavitel stávajícího domu byl právě Jan Pivečka.

Další z rodiny Pivečků Josef, mistr cechu koželužského, opustil roku 1860 Klobouky a usadil se ve Slavičíně. Třetí generace Pivečků ve Slavičíně spojila strojovou výrobu kůží s obuvnickým průmyslem a firma JAPIS (Jan Pivečka – Slavičín) se stala jedním z nejvýznamnějších hospodářských podniků na jižním Valašsku. Reprezentantem čtvrté slavičinské generace byl mezinárodně uznávaný obuvnický odborník – Jan Pivečka.

Jak dům vypadá?

Dům (11,9 x 5,4 m) má jednoduchou dispozici: v centrální části je síň s oddělenou černou kuchyní, nalevo od vstupu obytná světnice, napravo komora. Ze zadu na dům navazovalo hospodářské stavení, mezi nímž a obytnou částí byl zastřešený průchod. Staveniště svažující se k severovýchodu bylo vyrovnáno

Pivečkova dřevěnica

Kurz pletení ze slámy

kamennou podezdívkou, v jejíž hmotě byl zbudován drobný, valeně klenutý skřípek. Hospodářský objekt široký asi 10 m pak prodloužil půdorys domu až na 23 m, s více než metrovým odstupem stávala stodola (asi 8 x 3 m), která dvůr ze zadní strany uzavřela.

Dřevěnica dnes

Po provedení stavebně rekonstrukčních prací byl v dřevěnici instalován interiér chudé řemeslnické domácnosti (zčásti dokonce z původních prvků) a byla zde zřízena papučářská dílna. Na této fázi projektu se podíleli i studenti oborů uměleckých řemesel SOŠ Luhačovice (repliky interiérového vybavení objektu, kovářské práce).

Pivečkova dřevěnica ožívá především během Mikulášských jarmeků, ale živo je v ní i přes rok. Konají se zde především výukové a vzdělávací programy zaměřené na obnovu, udržování a šíření tradic a řemesel, které v minulosti spoluutvářely charakter regionu. Proběhla zde například řada kurzů, třeba kurz šití papučí z ovčí kůže či kurz výroby slaměných ozdob, v programech určených školákům se děti učily zdobit velikonoční kraslice různými technikami či plést tatary. Pivečkova dřevěnica se tak stala důležitým střediskem kultury jižního Valašska.

Petr Odehnal
Valašské Klobouky

Chalupa č.p. 7 v 70-tých letech

nických tradic Pivečků i jihvalašského regionu a především k uchování a dalšímu rozvíjení těchto tradic. S touto vizí Nadace Jana Pivečky počátkem roku 2001 dům zakoupila a již 27. února 2001 byl objekt zapsán na seznam kulturních památek. 7. prosince 2002 se v rámci Mikulášského jarmeku konalo slavnostní představení rekonstruovaného domu.

Prvním známým hospodářem na usedlosti byl Toman Švec. Roku 1593 koupil tuto předměstskou usedlost po nebožtiku Tomanu Šveci jistý Jan Švec, zvaný Pivko, který se zároveň oženil s vdovou Johanou. Po Pivkově smrti (1628) se usedlostí ujal jeho syn jmenovaný jako Matěj Pivečko (jeho obživou byla také ševcovina). Dalším

Kam s ním?

Túto nerudovskú otázku si bielekarpatskí ochranári na slovenskej strane pohoria každoročne kladú pri pohľade na seno našuchorené na riadkoch v prekrásnych lúčnych rezerváciách.

územiami, postihnutých mnohoročným zarastaním, predovšetkým na Nebrovej pri Červenom kameni a na Bučkovej jame pri Vrbovcich. Svoju vlastnú históriu dobrovoľníckych akcií už majú desiatky území. V minulosti bolo možné na tieto akcie získať zahraničné granty, z ktorých občianske združenie KOZA začiatkom 90-tých rokov zakúpilo techniku (motorové kosačky, krovinořezy, náradie) a ktoré v súčasnosti vyschli. Prostriedky z rôznych štátnych fondov sú v súčasnosti rovnako neprístupné.

Medzičasom sa takmer všetky ešte

likovania a prípadne aj prechodného uskladňovania sena.

A ako sa vysporiadávajú s touto problematikou na Morave? Predovšetkým – beží tu takzvaný Program péče o krajinu s ročným objemom 10 – 13 miliónov korún. Moravská Správa CHKO vrámci tohto programu okrem iného zazmluvňuje aj kompletnú údržbu rezervácií, stanoví prípadné ochranné obmedzenia a prevezme hotové práce. Zatiaľ slovenská Správa CHKO s dvomi strážcami a štyrmi odbornými pracovníkmi vo „vlastnej réžii“ pokosí v CHKO malou mechanizáciou asi 60 ha lúk v 28 územíach. Väčšiu časť sena (znovu vo „vlastnej réžii“) vynosí do krovia alebo do lesa na okraj územia, pohrabanie časti plôch zabezpečí zmluvne zo svojho rozpočtu (asi dvestotisíc korún), prevažne s pomocou dobrovoľníckych mimovládok.

Prítom možnosti podpory hospodárenia na lúčach existujú. Poľnohospodárske subjekty neváhajú poberať priame platby aj na plochách, ktoré v skutočnosti ležia ladom, a na priamy nátlak ochranárov plochy zmulčujú, čo je síce pre priznanie dotácie rezortom poľnohospodárstva dostatočné, z hľadiska dlhodobej ochrany pestrosti lúk však škodí. Ďalšie prostriedky už väčší agropodnikatelia čerpajú „na biotopy“ z agroenvironmentálneho programu (Plán rozvoja vidieka), spravovaného opäť rezortom poľnohospodárstva. Najvyššiu ochotu ku koseniu pritom vykazujú na plochách dobre traktormi dostupných, v minulosti „obnovených“ rekultiváciami, o nedostupné plochy rezervácií záujem nie je. A zdá sa, že ani nebude, pokiaľ systém ostane nastavený tak ako je. V tejto situácii ostáva len poďakovať tým pár ľuďom zo Správy CHKO, ktorým zachovanie lúčnych rezervácií leží na srdci a nedbajú kvôli tomu za kosačkami nachodiť stovky kilometrov.

Sylva Mertanová

Spolupráca s miestnymi je žiadúca, tony kvalitného i menej kvalitného sena však končia každoročne v krovínach a pod stromami na okrajoch lúk.

Pozrime sa ku koreňom súčasnej situácie. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch boli najcennejšie orchideové lúky vyhlásené za prírodné rezervácie, resp. chránené náleziská, ktoré sú dnes preklasifikované na prírodné pamiatky. Niektoré z nich, alebo aspoň ich nepodmočené časti, boli v tom čase ešte obhospodávané (kosené alebo aspoň prepásané) či už družstvami, lesákmi alebo miestnymi chovateľmi (Grúň, Kožíkov vrch, Kohútová, Borotová, Raková, Šifflavské...). Viaceré územia boli vyhlásené už ako čiastočne sukcesne pozmenené, viac rokov neudržiavané. Tie boli v deväťdesiatych rokoch s masívnou účasťou dobrovoľníkov zo SZOPK, neskôr z Karpatského ochranného združenia altruistov (KOZA) na veľkých plochách zbavené náletu a stariny a v roku 1991 bola založená nová tradícia letných pracovných táborov v najväčších

normálne obhospodávané územia stali pre ich užívateľov z hľadiska získavania sena absolútne nezaujímavé. Ich záujem mohli ešte čiastočne vzkriesiť ochranári – miestni nakoniec seno vezmú, ak už je teda v kôpkach a ak sa im to práve hodí, ak práve neprší, ak príde pomôcť syn, ak nie je veľmi teplo, a postavenie hviezd je priaznivé. Spofahlivých odberateľov sena ochotných zaviazat sa k práci zmluvne sme zatiaľ ani pri veľkom úsilí nenašli, akékoľvek speňaženie tohto „vedfajšieho“ produktu údržby lúk je absolútne nereálne. Nie že by nebolo dostatok ľudí, ktorí by si seno nechali doviezť priamo do stodoly. Aj nespofahlivých odberateľov je pomerne dosť. Po zlých skúsenostiach a mnohých nesplnených sľuboch už ochranári nenechávajú seno v riadkoch ani v kôpkach na lúke. Riešenie odbytu v súčasných podmienkach by mohol predstavovať jedine vlastný traktor a možnosť ba-

Mikroregión Zdroje Bielych Karpát

Mikroregión Zdroje Bielych Karpát združuje 12 obcí: Pruské, Červený Kameň, Mikušovce, Tuchyňa, Dulov, Krivoklát, Bohunice, Vršatské Podhradie, Kameničany, Slávnica, Sedmerovec a Bolešov. Okrem obcí je súčasťou členskej základne Združenia stredná škola poľnohospodárska v Pruskom. Združenie vzniklo na základe ustanovujúcej schôdze konanej dňa 18. septembra 2003, pretransformovaním Združenia Zdroje Bielych Karpát na Mikroregión.

Časť územia tvorí súčasť CHKO Biele Karpaty, ktorá je pokladnicou prírodného bohatstva regiónu. Prírodným centrom mikroregiónu je svojou polohou a významom obec Pruské. Obce v rámci mikroregiónu zachovávajú bohaté ľudové tradície a zvyky. Patria k nim najmä fašiangy s typickou atmosférou, stávanie mája, varenie slivkového lekváru, páranie peria, chodenie betlehemcov a mnohé iné. K pamiatkam historického významu okrem zrúcanín Vršatského hradu patria barokovo klasicistické farské kostoly, františkánsky kostol a kláštor sv. Juraja v Pruskom, románsky kostolík v Pominovci. Pôvodnú zástavbu charakterizujú zachované domce a kamenné hospodárske budovy v Červenom Kameni a Krivokláte. Zaujímavá je drevená zvonica v Slávnicí.

Minulosť aj prítomnosť regiónu je bohatá na množstvo významných osobností ako napríklad Hugolín Gavlovič – kňaz, spisovateľ, autor didakticko-reflexívnej lyriky slovenskej barokovej literatúry, Prof. Eduard Alojz Filo – kňaz, botanik, Štefan Petrik Slavnický – kňaz, národovec, Emil Hoening O'Caroll junior – kňaz, univerzitný profesor, Štefan Monček – diplomat, politik, Božena Ríznerová – Obrová – operná speváčka, doc. Ján Matejko – akademický maliar, pedagóg a mnohí ďalší.

Kam smerujeme

Hlavným cieľom združenia Mikroregión Zdroje Bielych Karpát je svojou činnosťou a aktivitami podporovať rozvoj regiónu Bielych Karpát. Okrem vzájomnej spolupráce s miestnymi samosprávami a zabezpečovania informovanosti v mikroregióne sú

našou náplňou vzdelávacie aktivity, poradenstvo malým a stredným podnikateľom, podujatia pre deti a mládež, environmentálne aktivity, tvorba rozvojových projektov, kultúrne a športové podujatia, vydávanie propagačných materiálov, atď. Činnosť združenia koordinujú a zabezpečujú pracovníci komunikačného centra mikroregiónu, ktoré pracuje v rámci siete komunikačných centier Vidieckeho parlamentu. Sídli v budove Obecného úradu v Pruskom.

Prebiehajúce projekty

V súčasnosti sa môžeme pochváliť prvými úspešnými projektmi, ktoré sme realizovali v priebehu roku 2006. Za náš najväčší úspech považujeme vybudovanie cyklotrasy a náučného chodníka Cestou Hugolína Gavloviča, ktorá povedie z obce Pruské cez Tuchyňa, Mikušovce a Červený Kameň. Tu na hraničnom priechode nadviaže na cyklotrasu mikroregiónu Jižní Valašsko, ktorý je našim partnerom na projekte, a bude pokračovať až do Valašských Klobouk. Dokončená bude v decembri. Projekt je financovaný z fondu EÚ ERDF v rámci programu INTERREG III. A, cezhraničná spolupráca SR – ČR.

K ďalším úspešným projektom sa radia projekty: Zachovanie biotopu mokrade v lokalite pri rybníku v Pruskom – podporený dotáciou MŽP SR, Bielokarpatská akadémia ľudovej umeleckej tvorivosti – projekt zameraný na zachovanie nehmotného kultúrneho bohatstva oživovaním miestnych tradícií, prvkov ľudovej umeleckej tvorivosti a ľudovej kultúry, vôbec ich vzájomným prelínaním pri rešpektovaní špecifik Bielokarpatského i Valašského regiónu, podporený MK SR. Posledný projekt, na ktorom finišujeme je zameraný na vytvorenie podmienok a zapájanie mládeže do diania v regióne a spolupráce s obecnými úradmi, pod názvom Participácia mládeže. Projekt je

Projekt BALUT - Festival ľudových remesiel

financovaný z prostriedkov MŠ SR.

Pre nasledujúce obdobie na roky 2007 – 13 budujeme kapacity pre aktívne zapojenie sa a čerpanie prostriedkov z programu EU LEADER. Naša činnosť je bohatá a všestranná, no bez pomoci ochotných rúk dobrovoľníkov a spolupráce partnerov by sme to nezvládli. Touto cestou im vyjadrujeme svoju úctu a poďakovanie.

Agnesa Vozárová
Pruské

Výsadba porastu na brehu mokrade pri rybníku v Pruskom

O první pernatušce

„Čas je pojem relativní,“ řekl kdysi jeden opravdu moudrý pán. Tím chtěl říct, že čas nemusí být vždycky pro všechny stejný. Tak třeba když se obyčejný střeplík dožije tři let, zdá se mu, že prožil velice dlouhý a dobrodružný život. Kdežto my, lidé, jsme ve třech letech ještě úplně mrňáta. Čas prostě každému utíká trochu jinak.

Většina drobného a křehkého hmyzu, tedy všelijakých mušek, mšic, jepic či motýlů žije jen chvíli a v tom kratičkém životě toho stihnou téměř tolik, co my. Stejně tak kytičky, co rostou na louce. Nebo na hřišti. Třeba takový podběl lékařský. Náramně skromná a přitom užitečná květinka. Jakmile někde srovnáte kousek břehu nebo rozhrmeté vykopanou hlínu, už jsou tam podběly. Rostou tu nějaké dva tři roky a potom zmizí stejně rychle a nenápadně, jak se objevily. Ani květů si moc neužijí. Kvetou každoročně jen pár dnů brzy zjara, ale co všechno během toho krátkého času zažijí!

Jednou se v podbělovém poupátku narodila maličká housenka. Majdalenka se jmenovala a byla velice pěkná. Narodila se na podzim, či vlastně koncem léta. To je čas, kdy se podběly nizounko nad zemí připravují na jarní kvetení (to aby byly jedny z prvních) a také čas, kdy je vyhledávají drobné motýlí maminky, aby na ně nakladly svá miniaturní vajíčka.

Tak tedy Majdalenka se narodila na podzim a protože byla opravdu maličká tak jen jedla a spala. Jednou na ni přišla mimořádná ospalost a ona usnula tak hluboce, že prospala celou zimu. Probudila se, až předjarní sluníčko rozpustilo všechny sněh a prohrálo vrchní vrstvu země.

„Ách ... éch ... óch,“ ozvalo se kdesi pod Majdalenkou a právě to ji vzbudilo.

„Éhm ... óhm ... úhm,“ ozvalo se hned vedle.

„Jéch ... jůch ... íha,“ bylo slyšet z jiné strany.

To se podběly v trávníku probouzely a protahovaly. Hned nato se začaly zvedat lodyhy zakončené poupátky, zatímco listové lupeny se zimomřivě choulily k zemi s vysvětlením, že určitě ještě přijdou ranní mrazíky, což jejich pleť rozhodně nesvědčí.

Lodyhy podbělů tedy rostly a květní poupata se hezky rychle zvětšovala. Majdalenka si líbovala, protože se narodila v mimořádně krásném poupátku, v němž bylo plno

pochoutek, co malé mlsné housenky milují. Mlsotek tam bylo tolik, že je Majdalenka ani nestačila všechny spapat. A protože jí byla dlouhá chvíle, prokousala si v zeleném kalíšku poupátka malinkou díрку a spokojeně tím okénkem koukala do kraje. Viděla, jak sluníčko vychází a vysušuje ranní rosu, viděla žižalu, jak vykukla ze země a potom se do ní zase zavrtala a také viděla stonožku, jak pelášila kolem, div se jí nožičky nezamotaly.

Bylo toho k vidění mnoho a bylo to překrásné. Krom žlutého sluníčka viděla Majdalenka modré nebe, zelenou jarní travičku, červenou babočku s modrými oky na křídlech, velikého žluťáka, co byl tak bílý, že vypadal jako bělásek a taky ohromnou čmeláci mámu, celou černou s červeným zadečkem. Ta létala kolem poupat podbělu a zkoumala, jestli se některé z nich již brzy otevřou a nabídnou jí sladounký pyl a ještě sladší nektar.

Všechno to bylo krásné a ohromně zajímavé, ale Majdalenka se nejvíce líbili ptáci. Bylo úžasné pozorovat, jak krouží na nebi, jak dokážou bez mávnutí křídel dlouhé minuty jakoby viset na jednom místě a jak umí plachtit nehlučně až k zemi.

Majdalenka věděla, že jednou z ní bude motýl a velice se na svoji dospělost těšila. „Chci být celá bílá a nechám si říkat Majdalén,“ byla pevně rozhodnutá. „A chtěla bych mít křídla krásná a složená z peříček jako ptáci mají,“ šeptala si docela potichounku, protože nebyla hloupá a věděla, že takové přání se motýlkům jen těžko splní.

V rychlém sledu ubíhal den za dnem a jaro bylo toho roku opravdu bez chybičky. Podběly hezky vykvétaly jeden za druhým, hebce voněly a jejich žlutoučké květy se lehce houpaty v jarním vánku. Z Majdalenky již byla krásná a velká housenčí slečna. Od rána do večera se dívala na ten krásný svět okolo a v pohupujícím se voňavém květu snila svůj sen o křídlech ptačích.

Leč vše má svůj čas, a tak přišel i čas kuklení. Majdalenka si v kalíšku pod květem vykousala velkou díрку a za chvíli se ocitla prvně v životě venku. Jéje, tady to ale najednou foukalo a studilo. „Rychle se zakuklit, hezky pod květem, kde není taková zima,“ dodala si kuráže Majdalenka a za pár hodin už pod květním kalíškem visela její malá elegantní kukla.

Po nějakém čase, kdy už poslední podběly dokvetly a jejich hlavy zdobily šedivě chomáčky chmýří, kukla praskla a na svět se vylíhla krásná motýlí Majdalenka. Tedy vlastně Majdalén. Nebyla sice úplně bílá, jak si přála, ale křídla, považte, křídla měla složená z drobných peříček. Skoro tak, jako mají ptáci. Opravdu! Žádná placatá široká křídla, jaká má kdejaký motýl. Majdalén měla křídla jako ptáček. Drobnoučký hezounký křehoučký ptáček.

„Juchúúú,“ vykřikla nadšená Majdalén. „Juchúúú, život je krásný. Je báječné být motýlkem, je úžasné mít přitom křídla z jemných peříček.“

Majdalén se odvážně odrazila a elegantně zakroužila nad podběly. Ani si nevšimla, že z krásných sluníčkových podbělů jsou sehnuty šedovlasí stařečci. Tolik se zahleděla do svých peříčkových křídel, že neměla oči pro jiného. „Juchúúú ...,“ neslo se krajem když Majdalén přelétla potok a letěla vstříc svému motýlímu životu.

Kdo ví, jak se to stalo, ten malý zázrak. Třeba šel kolem podbělů nějaký kouzelník a slyšel Majdalenčina přání. Nebo to bylo jinak. Jisté je, že peříčková křídla měly i všechny její děti a děti jejich dětí, a tak to šlo dál až do dneška. Odborníci dnes znají celou řadu těch drobných peříčkatých motýlků a říkají jim pernatušky. Máloučké odborník však ví o Majdalenke a o tom, jak to všechno vlastně začalo.

Pavel Bezděčka

Keď sa povie remeslo či remeselník, v dnešnom globalizovanom svete to znie až trochu staromilsky. Nie náhodou - veď remeslá skôr zanikajú a remeselníci sa stávajú vzácnosťou.

Čo o remesle hovorí encyklopédia Wikipédia?

„Remeslo je určitý druh manuálnej dovednosti, prevádzkovaný za účelom obživy, resp. vytvárania zisku. Pre remeselné práce je charakteristický vysoký podiel ručnej práce, spojený s používaním špecializovaných nástrojov a pomôcok. Remeselné práce sa stali základom pre priemyselnú výrobu.“

Áno – kopa remesiel sa stratila práve v priemyselnej veľkovýrobe. S tradičným remeslom sa tak vytratil nielen zručnosti pre ručnú remeselnú výrobu, ale aj tradičné sociálne väzby s prevádzkovaním remesiel spojené. V histórii bolo remeslo najskôr predávané z otca na syna – po dedickej línii. Neskôr zamestnávali remeselníci učňov a tovaryšov. S rozvojom miest potom vznikali prvé organizácie remeselníkov – remeselné cechy. Odtiaľ už bol iba krok od vzniku veľkých dielní či prevádzok, od vzniku priemyselnej výroby.

Ak za remeslo považujeme aj poľnohospodárstvo – tam nastal porovnateľný vývoj – so záverom v poľnohospodárskej veľkovýrobe (nech už družstevnej alebo inej forme).

V poľnohospodárstve sa však v posledných dvoch desaťročiach začali ľudia na vidieku vracaf späť k malovýrobným prevádzkam, k rodným farmám a poľnohospodárske remeslá začínajú prežívať renesanciu.

Rovnako sa začínajú vracaf k svojim koreňom aj iné druhy remesiel – košíkári, čipkárky, stolári, kováči, podkúvači... A to je dobre, nielen preto, lebo sa ľudia neodovzdávajú (často nepríjemnej skutočnosti straty zamestnania), snažia si zaobstaraf obživu vlastným umom, ale aj preto, lebo živé remeslá oživujú aj krajinu a príťahujú do regiónu aj záujem návštevníkov, zákazníkov z blízkeho okolia aj z cudziny. V tom je i potenciál Bielych Karpát.

Aj preto tentoraz prinášame česko-slovenský slovníček zameraný na remeslá a iné ľudské činnosti. Možno aj na inšpiráciu, čo všetko človek vie a môže robiť.

Richard Medal
J. W. Jongepier

česky	po slovensky
bednář	debnár
brusič	brúsič
bylinkář	bylinkár
cestář	cestár
cihlář	tehlár
cukrář	cukrář
dělník	robotník
dráteník	drotár
drožkář	drožkár
dřevorubec/drvoštěp	drevorúbač
dudák	gajdoš
felčar	felčiar
flašinetář	verklíkár
forman	furman
hokynář	sklepár/sklepník
horník	baník
hospodář	gazda
hospodský	krčmár
hospodyně	gazdiná
hrnčič	hrnčiar
hrobař, hrobník	hrobár
kameník	kamenár
kamnář	peciar, kachliar
klempič	klampiar
kleštič/miškař/miškeřik	miškár
knoflíkář	gombikár
kominík	kominár
košíkář	košíkár
kovář	kováč
koželuh	garbier
kožešník	kožušník
krajčářka	čipkárka
krejčí	krajčír
lesník	horár
loutkář	bábkar
malíř	maliar
mlynář	mlynár
nožič	nožiar
ovocnář	ovocinár
pasekář	kopaničiar, lazník
pekař	pekár
perníkář	medovníkár

Remeslo

podkovář	podkúvač
pohodný/ras	šarha/šinter
pokryvač	pokryvač
polír	palier
ponocný	hlásnik
popelář	smetiar
pradlena	práčka
provazník	povrazník
řadlena	priadka
příštipkář	příštipkár
řezbář	rezbár
řezník	másiar
sedlák	sedliak
sedlář	sedlár
sekáč	kosec
sklář	sklár
studnař	studniar
šenkýř	šenkár
švadlena	krajčírka
švec	obuvník
tesař	tesár
tkadlec	tkáč
truhlář	stolár
uhlíř	uhliar
uzenář	údenár
vetešník	starinár
vinař	vinár
vorař	pltník
vozka	kočiš
vypravěč	rozprávač
zámečník	zámočník
zedník	murár
zemědělec	poľnohospodár
zvoník	zvonár

PRO CHYTRÉ DĚTI

Tvůrčí zásob

Když se blíží zima, a přitom ještě zbývá posledních pár teplých dnů, je v lese a na mezi rušno. Všichni se připravují na chladné období, ale každý jiným způsobem. Poznáš kdo a jak?

Přifaď popisek ke jménu a k obrázku.

- Křeček polní (*Cricetus cricetus*)
- Pišík lískový (*Muscardinus avellanarius*)
- Veverka obecná (*Sciurus vulgaris*)
- Myšice lesní (*Apodemus flavicollis*)
- Sojka obecná (*Garrulus glandarius*)
- Strakapoud velký (*Picoides major*)

3

2

5

1

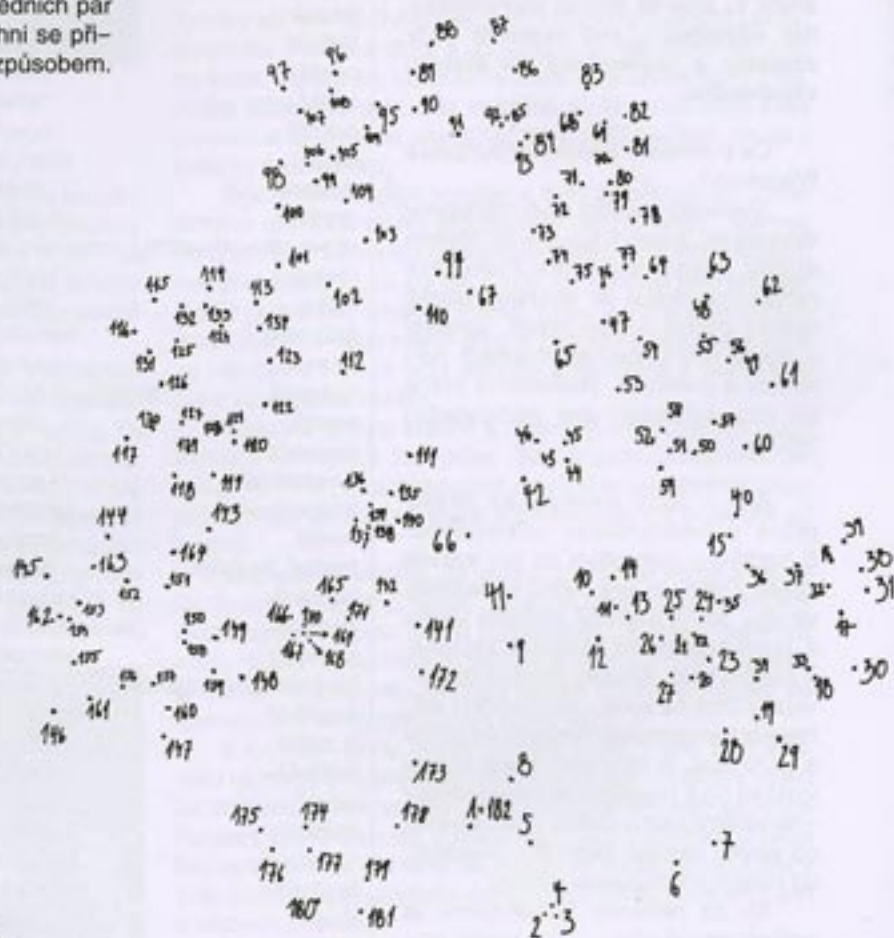

4

6

Spojte jednotlivá čísla popřadě:

A. Ukrývá si především žaludy do trávy a do listů, kde pro ně udělá díru. Může je ukrývat i do dutin stromů. Ve svém voletí dokáže přenést až 5 žaludů naráz. Často zapomene na své skryše, a tak pomáhá šíření dubů. V zimě nespí.

B. V dutinách stromů nebo na zemi si vytváří zásoby semen jehličnatých i listnatých stromů. Úplně nehibermuje (nespí), ale během zimy navštěvuje své skryše.

C. V zimě vkládá šišky do otvorů ve stromech, nebo do rozsoch větví a z šišky pak dobývá semena. Ty jsou jeho hlavní potravou.

D. Z jeho hnízdní komory vede chodba na povrch a do několika zásobáren, do kterých si nanosí ve svých lících tornách až 30 kg zrní. Přes zimu spí přerušovaně a navštěvuje své zásobárny.

E. Koncem léta sbírá především lesní plody, ořechy a jiná semena, aby si vytvořil zásobu podkožního tuku. Opustí svá letní hnízda a najde si například nějakou dutinu ve stromě, kterou si vystele trávou a tam prospí zimu.

F. Sbírá různá lesní semena, aby se vykrmila na zimu. Umí skočit až 1m, ačkoli je bez ocásku jen 10 cm velká. Pokud ji něco chytne za ocásek, kůže z ocásku se uvolní, stáhne se a lovec vyjde naprázdno. Zimu prospí v noře v zemi.

Správné odpovědi z minulého čísla:

1: 1c, 2a, 3g, 4d, 5f, 6e, 7b

2: netopýr

3 - osmisměrka: ADAPTACE

Ščurnica pod stromeček

Končí podzimní dny a brzy začne zase hektické období příprav na vánoční svátky. Čas velkých nákupů, úklidů, pečení a vaření. S Vánoci jsou spjaty i příjemnější věci. Je to setkání rodiny u vánočního stolu a obdarovávání drobnějšími či nákladnějšími dárky. Co nám letos Ježíšek přinese? Někdy nemůžeme přijít na nic, čím bychom se zavděčili a potěšili.

Doufám, že alespoň pro některé z Vás máme nápad. Nechcete někomu udělat radost tak trochu neobvyklým dárkem? Co tak kousek lesa, konkrétněji kousek Ščurnice? Je to přirozený jedlobukový les. Pomocí celonárodní sbírky Místo pro přírodu je tento les vykupován, aby zůstal našim potomkům jako nestátní přírodní rezervace vzniklá z darů občanů. Již se podařilo vykoupit 14,5 hektaru. Lokalita se nachází kolem vrchu Ploščiny u Valašských Klobouk v katastru obce Poteč. Je domovem řady vzácných rostlin i živočichů, místo, kde příroda dýchá po svém, bez zásahu člověka.

Nemáte chuť věnovat jako dárek něco, co nejde pořídit v supermarketu? Symbolický kousek Ščurnice patří i našemu bývalému prezidentu Václavovi Havlovi. Další bude patřit třeba Vaším blízkým nebo můžete udělat radost i sami sobě. Vykoupení 1 m² stojí 16 Kč. Peníze můžete zasílat bankovním převodem na číslo účtu 9999922/0800, specifický symbol 103. Zaslat lze libovolně zvolenou částku peněz, tomu pak odpovídá zachráněná plocha lesa. Odeslání financí potvrďte zprávou na mail kosenka mail.walachia.cz. nebo nám podejte zprávu obyčejnou poštou, abychom věděli, kam odeslat děkovaný certifikát. Další z možností je, že peníze složíte přímo do pokladny ZO ČSOP KOSENKA, nebo pošlete peníze složenkou na adresu ZO ČSOP KOSENKA Brumovská 11, Valašské Klobouky 766 01. Zavolejte a poradíme Vám /tel. 577320145/.

Symbolický vlastník obdrží obratem Certifikát – děkovaný list o rozloze lesa, který jste svým darem zachránili. Text může být upraven i podle Vašeho přání. Navíc Vám dárek rádi předvedeme v životní velikosti. Můžete se přijít sami podívat, nebo se vás dozvíte v průběhu roku, kdy navštívíme Ščurnicu spolu s dalšími dárci, kteří přispěli na její záchranu a rozšiřování.

Pozemkový spolek KOSENKA usiluje o to, aby se za 50 let zvětšila rozloha přirozených lesů z dnešních 0,2 % na 5 % rozlohy lesů a za 100 let na 10 % celkové rozlohy lesů v Bílých Karpatech. 10% rozlohy přirozených lesů bude tvořit zdravý základ všech lesů i základ dobrého vztahu civilizované společnosti k lesům.

Přidáte se k nám?

Zdenka Mičoušková
ZO ČSOP KOSENKA

Přední strana obálky: majka obecná - *Meloe proscarabeus*,

Zadní strana obálky: *Svět očima skutečnosti a fantazie - „Martin na bielom koni“*, Natálie Husárová, 6 let, ZŠ Trenčín, ul. Bezruča, kategorie II. ZŠ 6-9 let, 2. místo

Bílé - Biele Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 518 322 545
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Hana Poková

CEA
Mierové námestie 29
911 01 Trenčín
tel., fax: 032 / 640 0400
e-mail: cea@changenet.sk
Richard Medal

Redakce: Pavel Bezděčka, Barbora Duží, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medal, Sylva Mertanová, Marie Petřů, Hana Poková, Věra Pospíšilíková

Fotografie: Václav Křivan (titulní strana), Vladimír Šácha (str. 1), Richard Medal (str. 2, 4, 6, 9, 23), Hana Poková (str. 7), Josef Dufek (str. 9), Mirek Janík (str. 4), Marie Petřů (str. 4, 7, 12, 13, 14), Václav Tetěra (str. 10), archiv obce Dolní němč (str. 11), Věra Pospíšilíková (str. 14), Bruno Jakubec (str. 16), Martin Hromádka (str. 17, 18), archiv Muzea Valašské Klobouky (str. 19), Matuš Ďurčík (str. 20), Jana Hajduchová (str. 20), Peter Pecuš (str. 21).

2. číslo ročníku 2006 vychází v listopadu 2006

Reg. č. E 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník XI, číslo 1, náklad 2000 ks, cena 25 Kč, 25 Sk

Výplatné hrazeno v hotovosti
Distribuce v ČR povolena Ministerstvem kultury
pod registračním číslem MK ČR E12382.

Cena 25 Kč, 25 Sk

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou